

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин і права

Кафедра германської філології та перекладознавства

КВАЛІФІКАЦІЙНА ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр

Освітній рівень

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 035 Філологія

Шифр і назва спеціальності

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно)

на тему: **Лексико-граматичні аспекти перекладу юридичного дискурсу (на матеріалі судових рішень)**

Шифр 23249

Виконав:

студент 2 курсу, група ФПАм-23-1

Підпис

А.Ф.Гюлалієв

Керівник:

д. філол. наук, професор

Підпис

Ю.П. Бойко

Нормоконтроль: к. пед. н., доцент

Підпис

О.О. Мацюк

До захисту допускаю:

Зав. кафедри проф. Бойко Ю.П.

«28» серпня 2024 р.

Хмельницький, 2024

Хмельницький національний університет

Факультет	<u>міжнародних відносин і права</u>
Кафедра	<u>германської філології та перекладознавства</u>
Освітній рівень	<u>магістр</u>
Галузь знань	<u>03 Гуманітарні науки</u>
Спеціальність	<u>035 Філологія. Переклад (англійська)</u>
Освітня програма	<u>Германська філологія та перекладознавство: англійська мова та друга іноземна мова</u>

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Юлія БОЙКО

« 02 » лютого 2024 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ
МАГІСТРА**Аміра ГЮЛАЛІЄВА

1. Тема роботи: Лексико-граматичні аспекти перекладу юридичного дискурсу (на матеріалі судових рішень)

Керівник роботи Юлія БОЙКО, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германської філології та перекладознавства

Тему затверджено наказом ректора університету від «26» серпня 2024 р. № 60

2. Термін подання студентом роботи на кафедру 2 грудня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи:

Об'єктом дослідження у цій науковій розвідці є лексико-граматичні особливості правових документів в англійській мові.

Предметом дослідження є віднайдення стратегій та тактик перекладу лексико-граматичних особливостей правових документів українською мовою.

Матеріалом дослідження слугували тексти судових рішень.

4. Перелік питань, які потрібно розробити: 1) охарактеризувати існуючі підходи до встановлення типології дискурсу; 2) з'ясувати типи дискурсу в мовознавчій науці; 3) виявити основні універсальні та специфічні властивості окремих типів дискурсу; 4) схарактеризувати юридичний дискурс; 5) описати судовий дискурс як частину юридичного дискурсу; 6) здійснити спробу перекладу судових рішень; 7) визначити стратегії та тактики перекладу юридичного дискурсу.

5. Дата видачі завдання 5 лютого 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Назва етапів виконання кваліфікаційної дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
Опрацювання літератури за темою дослідження	5 лютого – 5 березня 2024 року	<i>виконано</i>
Написання теоретичного розділу дослідження	5 березня – 12 квітня 2024 року	<i>виконано</i>
Презентація теоретичного розділу на науковому семінарі /конференції	16-17 квітня 2024 року	<i>виконано</i>
Підбір фактичного матеріалу за темою дослідження для практичного розділу	15 квітня – 10 травня 2024 року	<i>виконано</i>
Написання практичного розділу	До 5 червня 2024 року	<i>виконано</i>
Подання чорнового варіанту дипломної роботи керівнику	10 червня 2024 року	<i>виконано</i>
Захист переддипломної практики	8 листопада 2024 року	<i>виконано</i>
Попередній захист кваліфікаційної роботи	14 листопада 2024 року	<i>виконано</i>
Подання кінцевого варіанту дипломної роботи на кафедрі	2 грудня 2024 року	<i>виконано</i>
Перевірка на плагіат	3 10 по 13 грудня 2024 року	<i>виконано</i>
Захист дипломних робіт магістра	26-30 грудня 2024 року	<i>виконано</i>

Здобувач

Амір Гюлалієв

Керівник роботи

Юлія БОЙКО

Анотація

Гюлалієв А.Ф. Лексико-граматичні особливості перекладу юридичного дискурсу (на матеріалі судових рішень)

У магістерській роботі увага прикута до судового дискурсу як складного комунікативного феномену, що включає усні та письмові форми висловлювання і характеризується визначальним впливом на розуміння змісту тексту екстралінгвістичних факторів. Основний жанр судового дискурсу, судові рішення розглянуто з позицій перекладознавства. У дослідженні зроблено спробу визначити композиційні, лексико-граматичні, а також стилістичні особливості перекладу судових рішень. Запропоновано версію аналізу типової композиції і змістового наповнення рішень судової практики, схарактеризовано способи адекватного перекладу вузькогалузевих термінів, власних назв, а також притаманних зазначеному жанру усталених висловів.

Ключові слова: дискурс; юридичний дискурс; судовий дискурс, судовий переклад; текст судового рішення

Abstract

Gulaliev A.F. Lexical and grammatical features of the translation of legal discourse (based on the material of court decisions)

In the Master's thesis, attention is focused on judicial discourse as a complex communicative phenomenon that includes oral and written forms of expression and is characterized by a decisive influence on the understanding of the content of the text of extralinguistic factors. The main genre of judicial discourse, the court decision is considered from the standpoint of translation studies. The study is aimed to determine the compositional, lexical and grammatical, as well as stylistic features of the translation of court decisions. A version of the analysis of typical compositions and content of judicial practice decisions has been proposed, methods of adequate translation of specific legal terms, proper names, as well as the established expressions inherent in this genre have been characterized.

Key words: discourse; legal discourse; judicial discourse, judicial translation; court judgment text

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. СУДОВИЙ ДИСКУРС ЯК СКЛАДОВА ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ	12
1.1. Дискурс як засіб комунікативної дії	12
1.2. Юридичний дискурс як комунікативна подія із об’єктивацією професійного мислення	15
1.2.1. Терміни та їх багатозначність	17
1.2.2. Термінологічна синонімія	20
1.2.3. Аббревіатури в юридичних текстах	22
1.2.4. Застарілі слова та вирази у юриспруденції	23
1.3. Судовий дискурс як різновид юридичного дискурсу	23
1.4. Герменевтичний метод тлумачення норм права	27
1.5. Особливості перекладу правових документів	30
1.5.1. Лексичні трансформації при перекладі юридичних термінів	33
1.5.2. Граматичні трансформації при перекладі мови права	36
1.5.3. Лексико-граматичні трансформації при перекладі судових рішень	37
Висновки до Розділу 1	40
РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ДИСКУРСИВНО-ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТРАТЕГІЙ І ТАКТИК ПРИ ПЕРЕКЛАДІ СУДОВИХ РІШЕНЬ	43
2.1. Лексико-семантичні трансформації при перекладі судового рішення	43
2.2. Граматичні трансформації при перекладі судового рішення	52
2.3. Лексико-граматичні при перекладі судових рішень	66
Висновок до Розділу 2	78
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	82
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТОК	95

ВСТУП

Реалізація євроінтеграційних прагнень України передбачає масштабну роботу з адаптації національного законодавства до європейських норм. Одним із ключових інструментів у цьому процесі є якісний англо-український юридичний переклад, який забезпечує точне та адекватне відображення юридичних концепцій обох мов. Україна як держава стала на шлях європейського розвитку та майбутньої інтеграції. Перед керівництвом країни та усім народом стоїть величезне завдання, яке полягає у впровадженні в життя юридичних норм Заходу, який в переважній своїй більшості володіє англійською мовою.

Отже, англо-український юридичний переклад є доволі **актуальним** на сьогоднішній день.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерська робота пов'язана з проблематикою наукової теми кафедри германської філології та перекладознавства «Проблеми лексико-граматичної семантики, прагматики та стилістики в когнітивно-дискурсивній парадигмі».

Об'єктом дослідження у цій науковій розвідці є лексико-граматичні особливості правових документів в англійській мові.

Предметом дослідження є віднайдення стратегій та тактик перекладу лексико-граматичних особливостей правових документів українською мовою.

Матеріалом дослідження слугували тексти судових рішень.

Метою дослідження є встановлення інвентаря лексико-граматичних особливостей судових документів у сучасній юридичній практиці.

Поставлена мета зумовила виконання таких **завдань**:

- охарактеризувати існуючі підходи до встановлення типології дискурсу;
- з'ясувати типи дискурсу в мовознавчій науці;
- виявити основні універсальні та специфічні властивості окремих типів дискурсу;

- схарактеризувати юридичний дискурс;
- описати судовий дискурс як частину юридичного дискурсу;
- здійснити спробу перекладу судових рішень;
- визначити стратегії та тактики перекладу юридичного дискурсу.

Методи дослідження визначаються метою та завданнями роботи. Вирішення поставлених завдань здійснюється через метод контекстуального аналізу; метод порівняльного аналізу лексичних та синтаксичних засобів в англійській і в українській мовах; елементи статистичного аналізу частотності використання прийомів перекладу.

Методологічна база дослідження. До питань юридичної техніки тлумачення норм права зверталися зарубіжні та українські дослідники, зокрема Х. Гадамер, Т. Кашаніна, А. Мережко, В. Обухов, І. Онищук, В. Сальников, Ю. Солонін, В. Суслов, Л. Харитонов, А. Шмагін, І. Шутак та ін. Проте стан вітчизняного наукового доробку в сфері методології тлумачення норм права суттєво відстає від сучасних потреб у таких дослідженнях.

Перекладу юридичних текстів у різних аспектах присвятили свої розвідки такі вітчизняні фахівці, як Н. Іщенко та В. Гончарова [16], І.М. Клименко та І.С. Зоренко [24], І. Шумило та Т. Сніца [50]. О.О. Ходаковська [47] вивчала стратегії перекладу англомовного юридичного дискурсу. В англомовному дискурсі досліджувалися методи перекладу юридичних текстів [55; 57]. Попри низку робіт, присвячених перекладу юридичних текстів, відсутні розвідки, які розглядають національно-культурні аспекти, що відображені в юридичній термінології англійської мови.

Положення, що виносяться на захист:

1. Дискурс – це комунікативна подія, що об’єктивується через текст із залученням таких чинників: 1) особистість комунікантів (у сукупності психологічних, ментальних, соціокультурних, етноспецифічних та інших ознак); 2) зорієнтованість мовця на певного адресата і рівень його ерудиції; 3) екстралінгвальна складова – соціокультурний контекст / середовище, у якому відбувається спілкування. Важливими

рисами дискурсу є антропоцентричність, контекстуальність (ситуативність), процесуальність (динамічність), континуальність, відкритість, амбівалентність.

2. Юридичний дискурс – це така модель (форма) використання мови в реальному часі, що відображає правовий тип соціальної активності особистості, детермінований історично й взаємозалежний з рівнем цивілізаційного й культурного розвитку соціуму. Рисами і властивостями юридичного дискурсу: інтеракційність, адресність, адресатність, інтенційність, аргументативність, термінологічність, прагматичність, інформативність, інтерпретованість. Юридичні документи поділяються на 4 типи: нормативні: встановлюють об'єктивні права та обов'язки; інтерпретаційні: документи, що роз'яснюють зміст юридичних норм; 3. ті, що фіксують юридичні факти: це паспорти та свідоцтва про народження, свідоцтва про відведення земельної ділянки під будівництво, документи про правочин тощо; такі, що містять рішення індивідуального характеру: у них відображено волю конкретної людини. Вони ж тягнуть за собою певні правові наслідки стосовно конкретної особи (осіб).
3. Судовий дискурс є різновидом і складовою частиною юридичного дискурсу. Судовим дискурсом можна вважати, по-перше, дискурс окремих судових процесів або їхніх відрізків. По-друге, як зауважує, судовий дискурс може виступати як узагальнююче поняття, що поєднує безліч дискурсів, на основі аналізу яких можливе виділення типових характеристик і загальних закономірностей побудови судової комунікації, зокрема дискурс обвинувачення й захисту, дискурс суддів тощо.
4. Аналіз корпусу англійських правових текстів та здійснений переклад цих текстів українською мовою показав, що для юридичних документів є характерною наявність: 1) багатозначних термінів; 2) термінологічної синонімії; 3) аббревіатур і скорочень; 4) застарілих

слів і виразів, зокрема прислівників, до складу яких входять, наприклад лексеми *here/there*.

- 5. Лексичні особливості правових документів:** оскільки в іноземних документах часто присутні одиниці французької, латинської та староанглійської лексики, юридичний перекладач має це враховувати. Доволі часто в юридичній мові використовуються займенникові прислівники (*hereinafter – надалі, whereas – у той час як, thereof – цього, hereto – до цього*), значна кількість заперечень і безособових конструкцій. При перекладі варто врахувати, що текстам юридичного характеру властиве домінування однини над множиною, чоловічого роду над жіночим, теперішнього часу над майбутнім.
- 6. Граматичні проблеми юридичного перекладу.** Різні граматичні системи англійської та української мов призводять до того, що прямий переклад часто неможливий. Відмінності в порядку слів, системах часів, відмінках та інших граматичних категоріях вимагають від перекладача глибокого розуміння обох мов та вміння знаходити адекватні відповідники: Для подолання труднощів перекладу судових рішень перекладачі можуть застосовувати такі трансформації: 1) використання наявного українського відповідника (зазвичай це стосується присутніх в обох культурах понять не надто вузької спеціалізації, зрозумілих більшості людей); 2) калькування (з можливим наступним поясненням або описом); 3) транскодування здебільшого адаптивне, тобто з пристосуванням звукової чи графічної форми слова до традиційних форм. Особливо часто транскодування термінів відбувається у тих випадках, коли лексема у МО складається з терміноелементів латинського або давньогрецького походження; 4) дескриптивний або описовий переклад використовується у разі відсутності аналогу в МП; 5) вилучення слів, яке застосовують у разі надлишкового для МП англійського кліше або задля уникнення нагромадження повторів у певному контексті.; 6) вітчизняні

перекладачі також застосовують лексичну трансформацію додавання, щоб надати латиномовному терміну більше вмотивованості: *habeas corpus* – наказ *habeas corpus*, *voir dire* – процедура *voir dire*.

Наукова новизна викладена у Положеннях, винесених на захист.

Теоретичне значення результатів полягає перш за все в тому, що вони становлять значний внесок у формування та вдосконалення понятійного апарату юридичного права, теорії та практики перекладу.

Практична цінність роботи полягає в тому, що отримані результати дослідження можна використати у викладанні нормативних курсів вступу до перекладознавства, теорії і практики перекладознавства у спецкурсах «переклад публіцистичної літератури» та «переклад художньої літератури», а також при підготовці відповідних підручників та посібників.

Апробація роботи. Результати роботи обговорювались на засіданнях секцій, конференціях та у публікації: Особливості офіційно-ділового стилю в англійській мові. *Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі*: збірник тез XV Всеукраїнської науково-практичної конференції, 4-5 квітня, 2024 року; Особливості перекладу юридичних документів. *Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу*: доповідь на XII Міжнародної наукової конференції 19–20 квітня 2024 року, м. Харків, Україна; Лексико-граматичні особливості текстів судових рішень. Доповідь на 1 Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції, 16-17 квітня, 2024 року. м. Хмельницький;

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів із висновками до них, загальних висновків та списку використаних джерел. Основний зміст дослідження викладено на – 93 сторінок. Повний обсяг дослідження – 97 сторінка.

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовану мету та конкретні завдання дослідження, його наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність, визначено матеріал, джерела дослідження, його методи, подано відомості про апробацію.

У першому розділі досліджується поняття комунікативно-прагматичної основи вихідного тексту;

У другому розділі проводиться аналіз перекладу судових рішень.

У загальних висновках підведено підсумки дослідження роботи, описано отримані результати дослідження.

Перелік використаних джерел нараховує 13 праць зарубіжних та 56 праць українських вчених, а також 7 джерел ілюстративного матеріалу.

У додатки винесено глосарій.

РОЗДІЛ 1. СУДОВИЙ ДИСКУРС ЯК СКЛАДОВА ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ

1.1. Дискурс як засіб комунікативної дії

У сучасній когнітивно-комунікативній парадигмі мовознавства дискурс розглядається як холистична одиниця мовленнєвої діяльності, у якій когнітивний і комунікативний аспекти постають у нерозривній єдності [39]. Ця парадигма дозволяє розуміння дискурсу як «ментально маркованого мовлення», як «мислекомунікації» [34, с. 103] – онтологічної двоїстості, «дволикого Януса», який одним своїм боком звернений до когніції (занурений у життєвий світ індивіда), а іншим – до комунікації, соціальної взаємодії (занурений у життєвий світ соціуму) [39, с. 39]. Тим самим дискурс постає як «багатоаспектна мовно-когнітивно-комунікативна система-гештальт у єдності когнітивного (використання мови, конструювання / передача ідей, переконань) і соціопрагматичного (взаємодія комунікантів у певних соціокультурних контекстах і ситуаціях) аспектів» [49, с. 116].

Виходячи з когнітивно-комунікативного розуміння дискурсу, можна вважати, що його слід розглядати як комунікативну подію, що об'єктивується через текст із залученням таких чинників:

- особистість комунікантів (у сукупності психологічних, ментальних, соціокультурних, етноспецифічних та інших ознак),
- зорієнтованість мовця на певного адресата і рівень його ерудиції,
- екстралінгвальна складова – соціокультурний контекст / середовище, у якому відбувається спілкування [2, с. 97; 41, с. 38].

Не можна не погодитися з тим, що «важливими рисами дискурсу є антропоцентричність, контекстуальність (ситуативність), процесуальність (динамічність), проте не можна обійти увагою й такі його ознаки, як континуальність, відкритість, амбівалентність» [39, с. 40].

Континуальний, «недискретний характер є відмінною рисою дискурсу на протигагу тексту, якому притаманна завершеність» [4, с. 34]. Тут важливим є усвідомлення того факту, що «дискурс не має часо-просторових меж і що неможливо визначити, коли і де закінчився один дискурс і коли й де розпочався інший» [39, с.41].

Кожен тип дискурсу функціонує в межах чітко визначених соціальних рамок, підкоряючись специфічним правилам комунікації. Основне завдання типології дискурсу полягає в ідентифікації та описі інваріантних структур, характерних для різних типів дискурсу. Наприклад, офіційний дискурс відзначається використанням складних синтаксичних конструкцій та дотриманням норм літературної мови.

Як зазначає Т. ван Дейк, основними критеріями виділення типів дискурсу є ступінь формальності спілкування, а також протиставлення усного й письмового дискурсу [53]. На основі типу носія інформації виділяють такі різновиди сучасного дискурсу як радіопередача, друкований дискурс, телефонна розмова, переписка електронною поштою, спілкування в інтернеті. Усі різновиди дискурсу мають свої особливості, дослідженням яких активно займаються галузі сучасного дискурсивного аналізу [53].

Важливим є питання класифікації дискурсів. Розгляньмо класифікацію дискурсів за Ю. Габермасом [44]. Ця класифікація є основоположною в сучасній лінгвістиці та філософії.

Детальніший аналіз кожного виду дискурсу за Габермасом:

- **Дискурс як засіб комунікативної дії:** Це найбільш універсальний тип дискурсу, який передбачає пряму взаємодію між учасниками комунікації з метою обміну інформацією, досягнення взаєморозуміння або розв'язання спільних проблем.
- **Дискурс як засіб ідеологічного впливу:** Цей тип дискурсу має маніпулятивний характер і спрямований на формування світогляду та поведінки реципієнта відповідно до інтересів домінуючих груп.

- **Терапевтичний дискурс:** Специфічний вид дискурсу, який використовується в психотерапії для дослідження внутрішнього світу пацієнта та сприяння його особистісному зростанню.

- **Нормальний дискурс:** Цей тип дискурсу пов'язаний з виробленням і обґрунтуванням норм та правил, які регулюють соціальну поведінку.

- **Нові форми дискурсу:** Габермас передбачав, що в суспільстві постійно з'являються нові типи дискурсу, які відповідають змінам у соціальних умовах та потребах людей.

Критика та доповнення до класифікації Габермаса

- **Обмеженість:** Деякі дослідники критикують Габермаса за те, що його класифікація занадто спрощена і не охоплює всі різноманіття дискурсивних практик.

- **Динамічність дискурсу:** Сучасні дослідження дискурсу підкреслюють його динамічний характер і взаємодію різних типів дискурсу в конкретних комунікативних ситуаціях.

- **Культурна специфіка:** Класифікація Габермаса базується на західноєвропейській культурній традиції і може не повністю відповідати особливостям інших культур.

Отже, необхідно зауважити, що розбіжності у поглядах стосовно структури дискурсу викликані насамперед зосередженістю окремих вчених на дослідженні структури форм повсякденного побутового спілкування, тобто розмови – conversation (наймеш структурованого з усіх форм і типів дискурсу). Проте розмова – це лише окремий різновид дискурсу, тоді як найбільш структурованими є ритуалізовані, інституційні типи дискурсу, наприклад, засідання суду, інтерв'ю, урок, лекція тощо.

Далі розглянемо юридичний дискурс та його особливості як тип інституційного дискурсу.

1.2. Юридичний дискурс як комунікативна подія із об'єктивацією професійного мислення

Стосовно юридичного дискурсу, то спиратимемося на визначення, І. Корольова: «це така модель (форма) використання мови в реальному часі, що відображає правовий тип соціальної активності особистості, детермінований історично й взаємозалежний з рівнем цивілізаційного й культурного розвитку соціуму» [31, 296].

Юридична дискурсивна діяльність має спеціалізований характер, а мова права виступає компонентом певної соціальної діяльності людей (див. далі «судовий дискурс» – прим. авт.). У юридичному дискурсі як комунікативній події об'єктивується специфіка юридичного професійного мислення. Саме воно, на думку вченої, зумовлює формування таких рис і властивостей юридичного дискурсу, як інтеракційність, адресність, адресатність, інтенційність, аргументативність, термінологічність, прагматичність, інформативність, інтерпретованість [31, с. 297].

Знакова система юриспруденції наділена всіма характерними рисами знакової системи як такої. В межах правової знакової системи утворюється й функціонує вербальний правовий знак – термінознак, який є одиницею цієї системи та потребує розгляду з позицій правової семіотики й спеціального лінгвосеміотичного тлумачення.

З філософського погляду **знак** є «матеріальним предметом (явищем, подією), що в процесі спілкування людей виступає як представник якогось іншого предмета, властивості, відношення й використовується для придбання, зберігання, перетворення, передачі інформації» [63, с. 228]. Тобто знак є матеріальним об'єктом, який заміщає інший об'єкт і виконує роль певного посередника між адресатом і адресантом. Говорячи про **термінознак**, можемо визначити його як мовну одиницю, що в процесі професійного спілкування називає **термінопоняття** – той елемент мислення, що є результатом узагальнення предметів і відображення їхніх спільних ознак, – й

використовується для номінації певного термінологічного явища в процесі професійної комунікації [34, с. 293].

Галузь права справедливо вважається однією з найскладніших семіотичних систем, яку утворює сукупність знакових конструкцій, що функціонують у правовому інформаційно-дискурсивному полі й віддзеркалюють правову дійсність засобами різних знакових систем. Уся ця сукупність вимагає пошуку нових підходів до розуміння законів її формування й функціонування, а також реалізації засобами професійної мови, тобто формування особливої галузі наукового аналізу – лінгвосеміотики права [34, с. 293].

Під правовою семіотикою розуміють «галузь семіотики, спрямовану на вивчення системи знакових одиниць, що лежать в основі законотворчості» [66, с. 128].

Особливості метамови права як однієї із складників і важливих характеристик правової семіотики зумовлені специфікою юридичного змісту й сфери спеціального використання, в якій провідну роль відіграє прагматичний складник застосування продуктів юридичного текстотворення. Саме метамова визначає базові знаки професійної мовної системи й встановлює правила їхнього функціонування.

На думку О.Балинської, специфіка юридичного дискурсу «дає підстави говорити про творення і сприйняття правових знаків як єдиний цілісний процес семіозу (виникнення, руху й функціонування цих знаків)» [1, с. 217], який передбачає певну процедурну послідовність процесу комунікації в межах юридичного дискурсу, а саме: «1) поелементне відтворення правової дійсності у вербальних відповідниках, що передаються літерами і містять історію, етимологію, аналогію утворюваного слова (терміно-поняття), а також 2) поступове розкриття значення, закладеного в це слово (прочитання іконічного зображення, накладення на нього соціального індексу та розкриття смислу через зіставлення з минулим досвідом і проєктування подальшої поведінкової рефлексії)» [1, с. 218]. Ця послідовність потребує вироблення

особливого підходу до аналізу змісту й тлумачення значення термінознаків юридичного дискурсу.

Кожен галузевий переклад має низку своїх особливостей та труднощів. Юридична галузь не є виключенням, тому вважаємо доцільним надати стислий огляд певних ознак правових документів, які водночас становлять й проблеми, з якими стикається перекладач. Аналіз корпусу англомовних правових текстів та здійснений переклад цих текстів українською мовою показав, що для юридичних документів є характерною наявність:

- 1) багатозначних термінів;
- 2) термінологічної синонімії;
- 3) аббревіатур і скорочень;

4) застарілих слів і виразів, зокрема прислівників, до складу яких входять, наприклад лексеми *here/there*. Наприклад: *Contractor hereby agrees to pay to Company as compensation for nonperformance an amount of Ten Thousand Dollars for every Work Unit not accomplished during relevant Phase.* – *Згідно цієї угоди, Підрядчик погоджується у разі невиконання контрактних зобов'язань виплачувати Компанії суму у десять тисяч доларів в якості компенсації за певний обсяг роботи, не виконаний протягом відповідного Періоду.*

Тож звернімося далі до аспектів, які є характерними для юридичних документів.

1.2.1. Терміни та їх багатозначність. Сучасне термінознавство часто послуговується таким визначенням терміна: «термін – це лексична одиниця певної мови для спеціального призначення, що означає загальне – конкретне чи абстрактне – поняття теорії певної спеціальної галузі знань чи діяльності. Така дефініція, на наш погляд, ураховує кілька важливих моментів, серед яких такі: 1) терміни фігурують у фаховій мові; 2) у лексиці професійної мови терміни є засобом для позначення спеціальних загальних понять; 3) терміни є елементами терміносистем, якими й описуються відповідні сфери [42, с.20]. Сумарною й прийнятною для нашого дослідження вважаємо таку дефініцію:

«Термін» – це слово чи словесний комплекс, який співвідноситься з одиницею логіко-поняттєвої системи певної організованої галузі пізнання і вступає в системні відношення з іншими словами та словесними комплексами, утворюючи разом з ними в кожному окремому випадку й у певний час замкнену систему, що характеризується високою інформативністю, однозначністю, точністю й експресивною нейтральністю» [18].

Як бачимо, дефініції поняття «термін» демонструють різні погляди на ознаки терміна. Часто дослідники завеликої уваги приділяють якимось певним із них, називаючи їх «ознаками», «рисами», «специфічними рисами», «вимогами», «параметрами» тощо. Як справедливо зазначає О. Д. Харченко, «лінгвісти-теоретики говорять про ознаки терміна (як мовної реальності), термінологи-практики – про вимоги до терміна як об'єкта свідомого цілеспрямованого оброблення й удосконалення» [45; 46].

Польський термінолог М. Мазур сформулював чотирнадцять принципів, яким повинен відповідати термін, адресуючи ці принципи галузевим спеціалістам: 1) простота; 2) національна співвіднесеність; 3) інтернаціональність; 4) гомогенність; 5) логічність; 6) системність; 7) стислість; 8) оперативність; 9) унівокативність; 10) одноферетність; 11) репродуктивність; 12) однотипність; 13) коректність; 14) естетичність [58, с. 15–46].

У монографічному дослідженні «Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти» А. С. Д'якова, Т. Р. Кияка та З. Б. Куделько найважливішими вимогами до терміна названі нормативність, системність, дефінітивність, відносна незалежність терміна від контексту, точність, однозначність, стислість, нейтральність і милозвучність [12, с. 12–13]. На думку вітчизняних і зарубіжних науковців, термін повинен мати:

- **номінативну функцію:** «... терміни – це слова та словосполучення строго номінативної функції» [цит за 42, с. 21];

- **дефінітивну функцію:** через дефініцію термін визначає поняття, дає багатогранну, значну, але водночас і лаконічну характеристику предмета чи явища, передаючи при цьому максимум інформації [18];

- **тенденцію до моносемічності (однозначності):** «знакова система термінології повинна відтворювати систему предметно-логічних відношень між поняттями, тому відповідність знака та позначуваного в такій системі взаємооднозначні» [21];

- **Незалежність від контексту:** ми схильні розглядати питання незалежності термінів від контексту крізь призму однозначності / неоднозначності термінів. Чим більше термін задовольняє вимогу моносемії, тим швидше він буде зрозумілим поза контекстом;

- **стилістичну нейтральність:** Неоднозначно вирішується вченими й питання стилістичної нейтральності термінів, окремі науковці вважають цю ознаку швидше як тенденцію, а Н. С. Родзевич припускає наявність конотативних відтінків у семантиці термінів [40];

- **точність:** точність термінів визначається як співвіднесеність із поняттям;

- **лаконічність:** Стислість як важливу характеристику терміна відзначає, З. Осипенко [38];

- відсутність у термінології синонімії, омонімії, антонімії: оскільки термінологія як одна з мікросистем літературної мови зазнає впливу тих лексико-семантичних явищ, які характерні для слів загального вжитку, – синонімії, антонімії, полісемії, омонімії;

- **Мотивованість термінів:** як це наголошується в спеціальних дослідженнях, внутрішня форма, яка створює «буквальне значення» терміна, не може достатньою мірою відповідати змісту поняття, тобто становити його «дійсне значення» [18]. Отже, мотивованість не є основоположним критерієм, але сприяє його запам'ятовуванню, полегшує зв'язок із іншими термінами;

- **Дериваційна здатність термінів:** термін повинен бути таким, щоб можна було легко утворювати похідні від нього терміноодиниці,

напр.: *Стандарт: стандартний; стандартизувати; стандартизація; стандартизований* тощо.

- Системність термінів: саме подвійна системність дає змогу розглядати термінологічну одиницю, наприклад, термін електронний документ, і як обов'язковий елемент терміносистеми документознавства, і як мовну одиницю, причому приналежність до певної терміносистеми вважаємо пріоритетною ознакою терміна [42, с. 25].

І важливо додати, що термін завжди тісно пов'язаний зі спеціальною сферою понять і предметів, інакше кажучи, зі спеціальною інформаційною галуззю настільки, що значення терміна завжди зумовлено розвитком цієї галузі.

Перелік термінологічних ознак / вимог переконливо засвідчує необхідність застосування різнобічного підходу до такого складного й багатоаспектного поняття, як термін. Проте в термінознавстві неоднозначно розглядаються не тільки вимоги до терміна, а й поняття «термінологія» та «терміносистема».

Аналіз матеріалу засвідчує, що окремі юридичні терміни мають певні розбіжності у семантичній структурах англійської та української мов. І в цих випадках потрібно застосовувати трансформації для передачі тексту на іноземну мову. Бувають випадки, коли у сфері функціонування юридичної термінології вживаються англійські терміни та їх відповідники в українській як синоніми: напр., дилер і посередник; дефолт і невиконання грошових зобов'язань; дисконт і знижка; ріелтор і агент із продажу нерухомості; відчуження і алієнація; вердикт і вирок; дилер і торговий агент; бартер і обмін; кілер і вбивця; грант і офіційне надання; трейлер і гуртовий покупець тощо.

Встановлено, що низка термінів має інваріантне значення: *оренда-лізинг-гайринг-рейтинг-чартер; посередник-агент-ріелтор-трейдер-дистриб'ютор-брокер-джокер* тощо.

1.2.2. Термінологічна синонімія. Зрозуміло, що семіотика права, як і будь-яка інша семіотична система, «формується в певному етнокультурному

середовищі, використовуючи його вербальні сигнальні позначення, етнотипові для того чи іншого національного сегмента світової правової дійсності. Тому сигнали права однієї правової системи іноді незрозумілі для суб'єктів права іншої системи» [1, с. 27]. У зв'язку з впливом багатьох екстралінгвістичних факторів на процес правової комунікації часто професійні міжмовні контакти ускладнюються саме дією етнокультурних і національних соціальних факторів. Наприклад, юридичним терміном, який набув нових відтінків значення й експресивного забарвлення в сучасному українському правовому дискурсі, є термінознак *тимчасово переміщена особа*.

Термін *переміщена особа* є калькою англomовного терміна *a displaced person*, який в англійській мові має значення “one who, for military or political reasons, is unable or unwilling to return to his own country” [68, с. 453] (той, хто з військових або політичних причин не має можливості або бажання повертатися до своєї країни). Глумачний словник української мови пояснює значення терміна *переміщена особа* так: «особа, силоміць вивезена з тимчасово окупованої території до чужої країни» [60, с. 229].

Зіставлення семантичного наповнення цього термінознака у двох національних юридичних дискурсах демонструє зовсім різне ставлення до аналізу причин та ідентифікації соціального стану такої особи: якщо в англomовному (у цьому випадку – американському) юридичному дискурсі актуалізовано бажання та можливості людини, навколо якої відбуваються події (‘unable or unwilling’), то україномовний правовий дискурс акцентує на дії, вчиненій над людиною («силоміць вивезена»). До того ж обидві дефініції визначають статус такої особи на різних етапах життя: якщо англomовний термін наголошує на поверненні людини – ‘unable or unwilling to return to his own country’, тобто передбачає наявність можливості повернення та прояву волі самої людини, то українськомовний термін характеризує людину з невизначеним майбутнім і відсутністю будь-якого вибору: «вивезена з тимчасово окупованої території до чужої країни». Цю тезу доводять і зазначені різні напрями руху

(‘return to’ і «вивезена з»), і наявність в українського терміна семи на позначення окупації («з тимчасово окупованої території») тощо.

В інших тлумачних словниках англійської мови семантичне наповнення цього термінознака подібне до українського, наприклад: “someone who has been forced to leave their home, especially because of war or a natural disaster (= something that causes a lot of damage) such as an earthquake, flood, etc.” [60]; “a person expelled, deported, or impelled to flee from his or her country of nationality or habitual residence by the forces or consequences of war or oppression” [67]; “a person forced from his home or country, esp by war or revolution” [65].

Таким чином кожен фахівець у своїй сфері має бути обізнаним із особливостями термінологічної лексики для того, щоб уникати помилок у своїй сфері діяльності.

1.2.3. Абревіатури в юридичних текстах. Абревіатури в судових документах можуть значно ускладнити процес перекладу. Це пов'язано з кількома факторами:

- **Специфічність термінології:** Юридична термінологія багата на абревіатури, які часто мають кілька значень або вживаються в різних контекстах.
- **Відсутність універсальних еквівалентів:** Не завжди існує прямий переклад абревіатури з однієї мови на іншу.
- **Різні системи абревіатур:** У різних країнах та навіть у різних судових системах одні й ті ж поняття можуть позначатися різними абревіатурами.
- **Швидка зміна термінології:** Юридична сфера постійно розвивається, що призводить до появи нових термінів та абревіатур.

Ось деякі поширені абревіатури, які зустрічаються в судових документах:

- **КПК:** Кримінально-процесуальний кодекс
- **ЦПК:** Цивільно-процесуальний кодекс
- **КАС:** Кодекс адміністративного судочинства

- ЄСПЛ: Європейський суд з прав людини
- ВС: Верховний Суд

1.2.4. Застарілі слова та вирази у юриспруденції. В англomовному юридичному дискурсі часто трапляються слова давньоанглійського походження, які вийшли із загального вжитку, як-от: *thereafter, hereafter, hereinafter, thereabout, thereby, herein, hereunder, henceforth, hereto, herewith, hereof, herein, thereof* : *This Agreement on provision of services on (hereinafter referred to as the «Agreement»)*... – *Цей Договір про надання послуг з (надалі – «Договір»)*...; *Parties hereby acknowledge that...* – *Сторони цим підтверджують, що...* Більшість безеквівалентних термінів використовують під час уживання назв юридичних установ, документів, професій та законів, як-от: *King's Bench Division* – англійський судовий термін, що означає відділення королівської лави (Високого суду правосуддя у Великій Британії). Безеквівалентні юридичні терміни США включають:

blue laws – пуританські закони (закриття театрів у неділю, заборона на продаж спиртних напоїв); *Insterstate Law* – колізійне право у відносинах між штатами у США; *Court of Veterans Appeals* – суд за позовами ветеранів.

Отже, аналіз словникових дефініцій, перекладацьких еквівалентів і дискурсивних варіантів демонструє відсутність єдиного сталого підходу до визначення змістовного наповнення нового термінологічного знака, тобто наявність різних стратегій концептуалізації дійсності в різних мовах.

Далі розглянемо судовий дискурс (далі – СД) як різновид і складову юридичного дискурсу.

1.3. Судовий дискурс як різновид юридичного дискурсу

Як зазначалося вище дискурс розглядається як «вербально-знакове вираження процесу комунікації в ході судового процесу, що маніфестується в соціально-історичному, національно-культурному, конкретному ситуативному контексті з урахуванням характеристик і намірів комунікантів». При цьому кінцевою метою процесу є вирішення правового конфлікту й зміна

правової ситуації» [41]. Судовим дискурсом можна вважати, по-перше, дискурс окремих судових процесів або їхніх відрізків. По-друге, судовий дискурс може виступати як узагальнююче поняття, що поєднує безліч дискурсів, на основі аналізу яких можливе виділення типових характеристик і загальних закономірностей побудови судової комунікації, зокрема дискурс обвинувачення й захисту, дискурс суддів тощо [31, с. 291].

Ми слідом за [41, с. 116] трактуємо текст судового рішення як «твір інформативно-приписного характеру, який відображає суспільну дійсність, представлений у формі офіційного письмового документа, що яскраво вирізняється соціальною зумовленістю використання мовних засобів і наявністю складної структурної композиції». Цей документ можна вважати одним із найважливіших у рамках СД, адже він є кінцевим результатом роботи всіх учасників досудового і судового провадження. В умовах прецедентної системи права кожне рішення суду набуває нормативного значення і може бути використане як джерело права у подібних справах до попередньо розкритої. У тексті судового рішення виділяють **вступну, описову, мотивувальну і резолютивну частини**, які чітко відокремлені одна від одної заголовками і характером подачі змісту: відповідно декларативним, стверджувальним, аргументативним, імперативним.

Вступна частина охоплює основну інформацію, необхідну для орієнтування у базі матеріалів судових справ: *назву судового органу, склад судової палати, ім'я заявника, ім'я відповідача, номер заяви з датою реєстрації, дату і місце прийняття рішення*. Зауважимо, що титульна сторінка тексту містить не лише знакові, а і графічні символи (один вміщено зверху сторінки, інший – знизу), які вказують на адресата, тобто певний судовий орган, а також на установу, за підтримки якої цей орган працює. **Описова частина тексту судового рішення** містить два важливі розділи: «Процедура» (Procedure) та «Факти» (The Facts). У першому з них лаконічно подано історію опрацювання справи від моменту подачі заяви до Суду із зазначенням конкретних статей Конституції, які, на думку позивача, було

порушено, до призначення дати головного слухання і затвердження складу суддівської комісії. Другий розділ описової частини поділяється на кілька секцій, зазвичай це «Обставини справи» (The Circumstances of the Case), «Відповідне національне законодавство» (Relevant Domestic Law), де подаються витяги із нормативно-правових актів, на основі яких приймалися рішення у національних судах, що необхідні для вироблення раціональної стратегії розгляду складних справ.

Мотивувальну частину представлено розділом «Право» (The Law), кількість секцій у якому залежить від кількості статей, на порушення яких скаржиться заявник. Посилаючись на свідчення від обох сторін, Суд послідовно розтлумачує суперечливі моменти і в аргументованій формі встановлює факт порушення/непорушення певної статті, вирішує питання моральної та матеріальної компенсації.

Резолютивна частина тексту судового рішення – це стисле підбиття підсумків розгляду справи у формі висновків. Висновки подано у декларативній тональності, про що свідчить характер шаблонних висловів- постанов: “*Declares the application admissible*” – «Оголошує скаргу прийнятною», “*Holds that the respondent is to pay the applicant...*” – «Постановляє, що відповідач має сплатити заявникові наступні суми...», «Відхиляє решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції» – “*Dismisses the remainder of the applicant’s claim for just satisfaction*”. Часом судді не мають одностайної думки щодо факту порушення чи непорушення певних статей Конституції, тому задля конкретизації після затвердженої підписами «офіційної частини» рішення може бути вміщено особливі думки (від першої особи) окремих членів суддівської комісії, які збігаються, частково збігаються або не збігаються з позицією більшості.

Текстам судових рішень притаманна низка функціонально-стилістичних ознак, що забезпечують офіційність тону, точність, лаконічність, логіку і зв’язність викладу інформації. Тексти характеризуються чіткою номінативністю, помітною і в перекладах. Офіційного тону текст набуває завдяки громіздким

номінативним конструкціям, наприклад: “*In the context of eviction proceedings, of an examination of the proportionality of the interference in question*”, “*Within the context of examining the complaints*” [72, с. 5] і т. д. Багато іменників припадає на абстрактні поняття і терміни судової, фінансової, а також офіційно-ділової тематики. Галузева приналежність термінологічного наповнення кожного рішення може варіюватися залежно від обставин конкретної справи, передусім сфери діяльності позивача. Крім того, тексти судової тематики вирізняються частими вкрапленнями притаманних офіційно-діловому стилю англomовних країн архаїзмів, зокрема прислівниками (*therein, thereby, albeit, thereto, thereunto*), архаїчними граматичними формами (*brethren* – *колеги*).

З огляду на типові тексти варто зазначити, що найпродуктивнішими словотвірними іменниковими суфіксами у цій сфері є: **-tion** (*authorisation, violation, detention, submission*); **-ity** (*validity, nationality, sensitivity*); **-ment** (*judgment, involvement*); **-ancy, -ency** (*delinquency, transparency; constituency*); **-ance/-ence** (*accordance, compliance, innocence, interference*); **-ness** (*arbitrariness, promptness, lawfulness*); **-ism** (*terrorism*); **-ing** (*reasoning, finding*); **-ship** (*membership*); **-dom** (*freedom*). Окрему підгрупу становлять іменникові суфікси-індикатори виконавця дії: **-er, -or** (*adviser, officer, proprietor, ambassador*); **-ee** (*detainee, employee*); **-ant** (*defendant, litigant*); **-ist** (*terrorist*).

Не можемо не виділити найпродуктивніші прикметникові суфікси: **-able** (*indispensable, unanswerable*); **-ible** (*admissible*); **-ical** (*numerical, political*); **-ant, -ent** (*consistent, respondent*), **-ed (-d)** (*injured, prefixed, proscribed*); **-al** (*judicial, exceptional, fundamental, procedural*); **-ic** (*democratic, domestic*); **-ful** (*lawful, wrongful*); **-y** (*parliamentary, non-pecuniary, ordinary*); **-ous** (*numerous, tenuous, autonomous*). До найчастіше вживаних в іншомовному словотворі префіксів можемо зарахувати: **ad-** і його алофони **ag-, ac, ap-, ar-, as-** (*to adjudicate, to appoint, to arrest, to assign, to ascertain*); **un-, in-, im-** (*unfairness, unacceptable, inadmissible, improper*); **dis-** (*to dismiss, to discontinue*); **ex-** (у значенні «колишній» – *ex-convict, ex-president*, а також «вилучення» – *to exclude*); **re-** (*reconsider, review, reopen*); **anti-** (*anti-interrogation*), **with-** (*to withdraw*); **mis-**

(*misinterpretation, miscarriage*); *pre-* (*prerequisite, to presuppose*); *en-* (*to enforce, to entail, to enable*); *up-* (*to uphold*); *out-* (*outcome*) та ін.

У контексті граматичної специфіки варто зауважити, що у СД помітне широке використання всього спектра модальних дієслів (*to be to, shall, can, must, could, may, should, will, would*), найефективнішими способами перекладу яких є: застосування складених дієслівних і складених іменних присудків із додаванням у разі потреби модальних прислівників; дієслів у пасивному стані, а також введення формального підмета *it*, що відтворюється у МП завдяки безособовим реченням, безособовим формам на *-но, -то*, односкладним неозначено-особовим реченням, трансформації речення в активну конструкцію, складеним і змішаному типам присудка. Під час роботи з текстом перекладачу помітна специфічно книжна форма негативації у висловах на кшталт *to discontinue the proceedings* та ін. Крім того, атрибутами стилю у жанрі судового рішення є вживання значної кількості комунікативних кліше, вставних конструкцій, яким відповідають українські відповідники-канцеляризми (*as regards the question – щодо/стосовно питання, in conjunction with – у зв'язку з/спільно з, as can be seen from the case materials – з огляду на матеріали справи, consequently – в результаті/відповідно, subsequently – потім/згодом/після цього*); спеціально оформлених посилань на судові прецеденти, чітке найменування фігурантів справи із мінімумом контекстуальних заміन.

1.4. Герменевтичний метод тлумачення норм права

Сприйняття висловлювання іншої людини завжди суб'єктивне, оскільки воно фільтрується через призму нашого особистого досвіду та знань. Це особливо актуально для юридичних текстів, які часто вимагають глибокого розуміння контексту та мети автора. Абсолютна об'єктивність у тлумаченні неможлива, але юристи повинні прагнути до найточнішого розуміння тексту, спираючись на об'єктивні критерії та принципи юридичної науки.

Переклад юридичних текстів з англійської або на англійську мову часто викликає у перекладача труднощі, обумовлені специфікою правової системи й термінології, прийнятої в англійськомовних країнах.

Під час перекладу юридичного тексту можуть виникати проблеми з вибором адекватного лексичного відповідника. На вибір варіанта перекладу впливає фактор наявності або відсутності еквівалента в мові перекладу. За його наявності, процедура буде зводитись до звичайного вживання еквівалента, проте за його відсутності – до ретельного підбирання одного з багатьох варіантів відповідників з урахуванням цілого ряду лінгвістичних й екстралінгвістичних факторів.

У процесі перекладу юридичних документів вирішальну роль грають як соціальні знання правових норм так і , юридичної термінології і судово-процесуальних систем, так і особисті якості перекладача. Це пов'язано з тим, що переклад будь-якого документа передбачає взаємодію мови суверенної держави і, відповідно, культурних концепцій.

Для правильного перекладу необхідно знати специфіку предмета розгляду і пов'язану з ним програму дій відповідно до типу культури, де відбувається спілкування. Відповідно до досліджень [47; 50], мова як соціальне явище відбиває певні фрагменти дійсності, зв'язки та відносини, що засвідчує юридична термінологія, яка є відмінним чинником між національними культурами. Наприклад, у США юридична і судова термінологія є важливою частиною народної культури країни.

Текстовий переклад юридичних документів – це потужний інструмент для занурення в іноземну лінгвокультурну спільноту. Він дозволяє не просто ознайомитися з мовою, а й зрозуміти менталітет, цінності та особливості правової системи іншої країни.

Слід пам'ятати, що юридичний переклад здійснюється з однієї правової системи на іншу, оскільки правова система будь-якої країни має свої джерела права, термінологічний апарат та соціально-економічні принципи. І чим більш спорідненими є правові системи, тим легше перекладати юридичний текст.

Специфічність норм права. Юридичні тексти відзначаються різноманітністю та специфічністю лексики. Вони містять як загальноживані слова, так і вузькоспеціалізовані юридичні терміни, запозичення з інших мов, а також численні стійкі вирази та ідіоми, характерні саме для юридичного дискурсу; синоніми, що використовуються для позначення одного поняття з метою уникнення двозначності; кліше та сталі вирази; запозичення з латинської та французької мови; слова давньоанглійського походження, які вийшли із загального вжитку; дієслова у пасивному стані; вживання модального дієслова *shall* для вираження наказу або зобов'язання; ідіоматичні вирази та фразеологічні сполучення, які не вживаються або рідко вживаються в літературній мові.

Щодо перекладу юридичних фразеологізмів, то варто зауважити, що калькування під час перекладу є не зовсім придатним через те, що:

- **Різні правові системи:** Кожна правова система має свої особливості та нюанси, які відображаються в мові. Спроба дослівного перекладу може призвести до неточностей і навіть спотворення змісту.
- **Культурні відмінності:** Правові системи різних країн тісно пов'язані з їхньою культурою та історією. Тому пряме перенесення фразеологізмів може бути недоречним.
- **Специфіка юридичної мови:** Юридична мова характеризується точністю і однозначністю. Калькування може призвести до двозначності і ускладнити розуміння тексту.
- **Відсутність точних еквівалентів:** Багато юридичних термінів і фразеологізмів не мають прямих відповідників в інших мовах.
- **Контекстуальна залежність:** Значення юридичного терміна може змінюватися в залежності від контексту.
- **Культурні відмінності в розумінні правових понять:** Різні культури можуть мати різне розуміння таких понять, як «власність», «договір», «злочин» тощо.

Задля подолання цих труднощів потрібно:

- **Глибоке знання юридичної термінології обох мов:** Це дозволить вам знайти найточніші відповідники і зрозуміти нюанси значень.
- **Аналіз контексту:** Контекст допоможе вам вибрати правильний варіант перекладу.
- **Використання юридичних словників і довідників:** Спеціалізовані словники нададуть вам необхідну інформацію про юридичні терміни і фразеологізми.
- **Консультація з юристами:** Якщо виникають сумніви щодо перекладу, варто звернутися за консультацією до юриста, який спеціалізується на відповідній галузі права.

Приклади труднощів при перекладі юридичних фразеологізмів

- **Англійська ідіома "to kick the bucket"** означає «померти». Прямий переклад на українську мову був би недоречним і не передав би значення.
- **Юридичний термін "due process"** не має точного відповідника в українській мові. Його можна перекласти як «належний правовий процес» або «законний порядок судочинства», але вибір конкретного варіанту залежить від контексту.

Отож, переклад юридичних текстів – це складний і відповідальний процес, який вимагає не тільки знання мов, але й глибокого розуміння юридичних систем і культурних особливостей. Для успішного перекладу необхідно враховувати всі згадані вище фактори і використовувати різноманітні методи і прийоми.

1.5. Особливості перекладу правових документів

В умовах євроінтеграції України нагальною потребою стає забезпечення ефективного юридичного спілкування. Оскільки англійська мова є домінантною мовою в європейському правовому просторі, якісний англо-український юридичний переклад є ключовим фактором успішної імплементації європейських норм та стандартів в українське законодавство [3].

Методика тлумачення права ґрунтується на філософських, логічних та юридичних принципах. Вона є своєрідним містком між абстрактними юридичними конструкціями та реальними життєвими ситуаціями. Як свого роду надбудова над усією правовою системою, методика може бути використана не тільки в національній правовій системі, але й застосовуватися в інших країнах. Звичайно, кожна правова система має певні особливості, зокрема свою методику [33]. Водночас, «під час встановлення приналежності правової системи до правової сім'ї, одним із критеріїв є схожість використовуваних методик тлумачення права. Напрацювання методики «спорідненої» системи права можуть бути використані ще й в іншій системі» [цит за 33].

За допомогою методики юристи можуть аналізувати конкретні правові норми, виявляти їхній зміст та застосовувати до фактичних обставин справи. Завдяки використанню єдиної методики тлумачення, правозастосовці можуть приймати більш передбачувані рішення, що сприяє розвитку правової впевненості в суспільстві.

Переклад – це одна з форм міжкультурної взаємодії, що дає змогу отримати відоме уявлення про іноземну культуру [55]. Попри суперечливі думки лінгвістів та юристів більшість сходиться на тому, що будь-який текст має лексичну, логічну та граматичну основу та певним чином структурований для передачі інформації. У цьому контексті слід згадати, що «право – це зведення правил, що стосуються поведінки окремих осіб і груп у суспільстві, які наказують усім певні форми поведінки і формують принципи, на основі яких вирішуються спірні питання» [52, с. 75]. Тому мова перекладу юридичних документів, як правило, має відповідати трьом умовам: точність, ясність та надійність.

Перекладач юридичних матеріалів не просто повинен ідеально знати мову, її граматику, стилістику та лексику. Він має бути «своїм» на правовому полі, знати тонкощі законодавства, деталі правових систем інших країн і міжнародних стандартів.

Специфіка полягає в тому, що юридичний переклад вимагає детального відбору іноземних аналогів. На особливу увагу заслуговує *legalese* – юридичний жаргон, поняття якого часто є складними для розуміння. Проте воно є звичайним й звичним для англо-американської правової сім'ї. Наприклад, вираз *voir dire* (франц.) – «попередній допит свідків» або термін *trespass*, що приніс в англійське законодавство нове поняття – «*проникнення в чужу власність без згоди власника*».

Діяльність сучасного перекладача складно уявити без спеціальних програм, які дозволяють суттєво прискорити роботу.

Існує безліч інструментів Computer Assisted Translation (CAT): Trados, SmartCAT, MemoQ, Déjà Vu, MultiTerm, XTM. Деякі з них здійснюють автоматизований, не машинний переклад, який потребує допрацювання фахівця. Інші мають безліч можливостей і тонких налаштувань і застосовуються не лише для великих проектів, а й для нетривіальних завдань.

У багатьох випадках необхідно змінити норми, вживання та запас попередньої інформації носіїв мови перекладу. Тому перекладачі вдаються до трансформацій. Проблеми перекладу, пов'язані з трансформаціями, часто спричинені лінгвістичними та культурними відмінностями між двома народами. У різних етнічних груп дуже різні підходи до номінування явищ та предметів. Перекладачам юридичних текстів відомі такі приклади перекладу: *What will be held to be “just and reasonable” must depend upon the particular facts of each case.* – *Що суд визнає справедливим та розумним, має залежати від конкретних фактів кожної справи.*

The liability of the carrier is to three exception at common law. The first is to the “act of God”, by which is understood some unforeseen accident of natural cause which could not have been prevented by any reasonable foresight. – *Відповідно до загального права, перевізник звільняється від відповідальності у трьох випадках. По-перше, в умовах форс-мажору (стихійного лиха), під яким розуміються непередбачувані обставини природного характеру, яким не можна було запобігти за допомогою розумної передбачливості. У прикладах*

адаптивного перекладу фрагментів юридичного тексту інформація передається за допомогою засобів іншої мови. Цей процес поєднує у собі елементи перекладу та трансформації в юридичній термінології та відображає культурно-історичні особливості суспільства та мови. Із цієї причини інтерпретація юридичних термінів, написаних тією чи іншою мовою, вимагає не лише лінгвістичного, а й культурного аналізу. Щоб перекласти юридичний текст, необхідно розглянути конкретну правову систему, у якій функціонує ця мова [36]. Національно-культурна специфіка англо-американської юридичної термінології безпосередньо проявляється у її складі, співвідношенні термінів і навіть суто зовнішньої структури термінології [36].

Розглянемо детальніше деякі види трансформацій, що використовуються при перекладі юридичної термінології.

1.5.1. Лексичні трансформації при перекладі юридичних термінів.

Такі трансформації застосовуються у тому випадку, коли у вихідному тексті зустрічаються терміни з тієї або іншої професійної області, які (ще) відсутні в мові перекладу, або такі, що мають іншу структурно-функціональну впорядкованість у фаховій мові перекладу.

Причини використання лексичних трансформацій такі:

- **Відмінності між мовами:** Кожна мова має свою унікальну систему значень і виражальних засобів. Тому прямий переклад часто буває неможливим або призводить до спотворення змісту.
- **Культурні відмінності:** Мови відображають культуру народу, його світогляд і цінності. Тому деякі поняття можуть не мати точних відповідників в іншій мові.
- **Контекстуальні особливості:** Значення слова може змінюватися залежно від контексту. Трансформації дозволяють передати саме те значення, яке актуальне в конкретній ситуації.

Основним видом лексичної трансформації є **транскодування** – такий спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу.

Розрізняють **чотири види транскодування**:

- **транскрибування** (коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови, наприклад: англ. *peak* – укр. пік, нім. *Maßstab* – укр. масштаб);
- **транслітерування** (слово вихідної мови передається за літерами, наприклад: англ. *laser* – укр. лазер, нім. *Bundestag* – укр. Бундестаг);
- **змішане транскодування** (транскрибування з елементами транслітерування, наприклад: англ. *overlock* – укр. оверлок, нім. *Megawatt* – укр. мегават);
- **адаптивне транскодування** (коли форма слова у вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу, наприклад: англ. *pallet* – укр. *палета*, англ. *platform* укр. – *платформа*, нім. *Platzkarte* – укр. *плацкарта*, нім. *Banknote* – укр. *банкнота*).

Транслітерацію і транскрипцію використовують передусім для перекладу власних назв, назв ділових установ, компаній тощо.

Проте при перекладі способом транслітерації не слід забувати й про «несправжніх друзів перекладача» (таких як *data*, *academic*, *cabinet*), транслітераційний спосіб перекладу яких призводить до грубих викривлень змісту» [43, с. 69].

При перекладі термінологічних одиниць застосовують також **калькування та модуляцію**.

Калькування – це передача не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу. Такий прийом застосовується при перекладі складних за структурою термінів. Наприклад: англ. *a standard key-combination* – укр. *стандартна комбінація клавіш*, англ. *wind rose format* – укр. *формат рози вітрів*; *multiple accredit* – *множинне акредитування*; *legislative power* – *законодавча влада*; *adverse party* – *протилежна сторона*; *corporal punishment* – *тілесне покарання* тощо.

Модуляція – це заміна слова або словосполучення іноземної мови, значення яких можна вивести логічним шляхом з вихідного значення. Прийом модуляції полягає в заміні словникового відповідника при перекладі контекстуальним, логічно пов'язаним з ним. Якщо врахувати, що всі значущі частини мови діляться на три категорії: предмети, процеси і ознаки, то в ході перекладу спостерігається вражаюча різноманітність замін як усередині кожної категорії, так і між різними 71 категоріями. Для передачі одного і того ж змісту засобами іншої мови часто байдуже, якою формою слова буде виражено цей зміст. Предмет може бути замінений його ознакою, процес – предметом, ознака – предметом або процесом і т. д. Найтипівішим прикладом модуляції є причинно-наслідкове відношення: наприклад: англ. *to drop* «випустити (щось з рук)», *to fall down* «впасти (додолу)» пов'язані саме такими відношеннями: *He dropped his watch* – «Він випустив годинника», *His watch fell down* – «Його годинник впав»; або коли продукти діяльності замінюються суб'єктами діяльності, наприклад: нім. *In soziologischen Arbeiten findet das eine andere Darstellung.* – укр. *Соціологи дають цьому зовсім іншу інтерпретацію.*

Лексична еквівалентність. Під час перекладу юридичних текстів особливу увагу слід приділяти лексичній еквівалентності. Це пов'язано з тим, що в усіх мовах існують іноземні слова та сталі вирази, які не мають більш-менш досконалої лексичної відповідності. Перекладачам важливо знати такі явища. Наприклад, багато носіїв української мови нещодавно познайомилися з таким явищем, як *primaries* (попередні вибори, на яких визначаються кандидати в президенти від двох політичних партій у США): *Before voting every citizen must register in accordance with the laws of his state. This gives him the right of participating in primaries.* – *Перед голосуванням кожен громадянин має зареєструватися відповідно до законів свого штату. Це дає йому право взяти участь у попередніх виборах.*

Venire – категорія осіб, які можуть виконувати функції присяжних: *The juries are selected from a larger panel of citizens, commonly known as venire.* –

Судові присяжні вибираються з ширшого кола громадян, зазвичай відомого як категорія осіб, які можуть виконувати функції присяжних. Vior dire – допит присяжних для виявлення їх можливої упередженості. The prospective jurors are generally subject to further interrogation about their possible biases. This examination is known as vior dire. – Потенційні присяжні зазвичай піддаються подальшому допиту щодо їх можливої упередженості. Ця процедура має назву vior dire.

1.5.2. Граматичні трансформації при перекладі мови права. Багато труднощів при перекладі науково-технічних текстів пов'язані не лише з перекладом окремих термінів, а з передачею правильного змісту кожної фрази, що не завжди може забезпечити дослівний переклад. Тому доволі часто перекладач має застосовувати граматичні трансформації, які полягають у перетворенні структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу.

- **членування речення** – це вид граматичної трансформації, за якої синтаксична структура іноземної мови перетворюється на дві чи більше предикативні структури мови перекладу. Цей прийом може бути зумовлений як граматичними міркуваннями (наприклад, у випадку відмінності в припустимості набору синтаксичних зворотів), так і прагматичними (наприклад, якщо речення зазнає цілого ряду перетворень, що призводять до комунікативно-надлишкової або стилістично неадекватної кількості додаткових синтаксичних зворотів);

- **об'єднання речень** – вид граматичної трансформації, протилежний до членування, при застосуванні якого синтаксична структура в тексті оригіналу перетворюється на одне речення шляхом об'єднання двох чи більше простіших речень;

- **заміна однієї частини мови на іншу частину мови (субституція)** – трансформація, яка застосовується, коли збереження частиномовної характеристики слова, що перекладається, призводить до порушення граматичних норм мови перекладу та норм слововживання. Така

трансформація може застосовуватися для слів майже всіх частин мови і зазвичай супроводжується частковою або повною перебудовою структури речення, що перекладається;

- **перестановка** або **транспозиція** – це зміна розташування мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Найбільш звичайний випадок в процесі перекладу – це зміна порядку слів і словосполучень у структурі речення. Так, в англійському реченні порядок розташування членів речення визначається правилами синтаксису: *суб'єкт – предикат – об'єкт – обставина місця – обставина часу*. В українському реченні на останнє місце стає «нове» за своїм значенням слово, що вперше використовується в даному реченні.

1.5.3. Лексико-граматичні трансформації при перекладі судових рішень. Інформація у судовому рішенні повинна доносити конкретне значення та зміст, тому для правильного її розуміння найдоцільніше використовувати трансформації при перекладі задля збереження змісту вихідного тексту. Такими можуть бути:

- **антонімічний переклад** – такий вид трансформації, коли форма слова або словосполучення замінюється на протилежну (позитивна на негативну і навпаки), а зміст одиниці, що перекладається, залишається в основному подібним. Означена трансформація представлена трьома видами: 1) **негативація** (слово або словосполучення без формально вираженої суфіксом або часткою заперечної семи замінюється в перекладі словом з префіксом не- або словосполученням з часткою не), наприклад: англ. to continue, нім. fortsetzen – укр. не зупинятися; 2) **позитивація** (слово або словосполучення з формально вираженою заперечною семою замінюється в перекладі на слово або словосполучення, яке не містить формально вираженого негативного компонента), наприклад: англ. unallowed, нім. unerlaubt – заборонений; 3) **анулювання двох наявних у реченні негативних семантичних компонентів**, наприклад: англ. not impossible;

- **експлікація** або **описовий переклад**. При описовому перекладі лексична одиниця іноземної мови замінюється словосполученням, що експлікує її значення (тобто дає пояснення або опис цього слова). До описового перекладу висувають такі вимоги: 1) переклад повинен точно відбивати основний зміст позначеного терміном поняття; 2) опис не повинен бути надто докладним; 3) синтаксична структура словосполучення не повинна бути надто докладною, наприклад: англ. *outscriber* – вихідний пристрій відтворення даних. Описовий переклад виявлено у таких прикладах: *accrued right* – право на витягування доходу; *account* – несплачена боргова вимога; *official accusation* – офіційне звинувачення (у скоєнні злочину); *on account of whom it may concern* – за рахунок тих, кого це може стосуватися (страхова формула); *warranty* – несуттєва умова і гарантія; *waiver* – навмисна і добровільна відмова від чого-небудь тощо;

- **додавання** – це вид трансформації, при якому в перекладі використовуються додаткові лексичні одиниці для передачі імпліцитних елементів змісту оригіналу. Часто цей прийом застосовується при перекладі для запобігання викривлення змісту у мові перекладу. Наприклад: нім. *die Lagerfähigkeit* – укр. *стабільність (продукту) при зберіганні*;

- **вилучення** – це вид трансформації, прямо протилежний додаванню. При перекладі і подальшій редакторській корекції до цього виду трансформації частіше всього звертаються, коли певна лексична одиниця є семантично надлишковою, тобто виражає значення, яке може бути зрозумілим з контексту. До подібної трансформації відноситься усунення так званих “парних синонімів”. Наприклад: нім. *Neue Technik und Verfahren der Erzeugung und Weiterleitung der Energie* – укр. *Нова технологія виробництва та передачі енергії*. Вилучення застосовують, як правило, під час перекладу сталих виразів, як-от: *flat and plain* – ясно; *really and truly* – у дійсності; *to be at the expense of* – покладатися; *first and foremost* – першочерговий; *in addition to holding the right of succession* – окрім права наступництва; *null and void* – незначний тощо.

- **контекстуальна заміна** – це такий вид трансформації, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і підібрано із врахуванням контекстуального значення слова та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу. По суті, даний вид трансформації використовується в тих випадках, коли необхідно зробити уточнення (конкретизацію), узагальнення (генералізацію), змінити заперечну конструкцію на стверджувальну (антонімічний переклад) або зробити повне переосмислення (наприклад, при перекладі фразеологізмів). Даний вид трансформації поєднує в собі елементи і використовує прийоми як лексикосемантичних, так і лексико-граматичних перетворень. Сутність усіх розглянутих нами перекладацьких трансформацій полягає у тому, що вони сприяють адаптації тексту оригіналу до норм та традицій мови перекладу, досягненню максимальної зрозумілості перекладу, не обтяженого невластивими мові перекладу граматичними конструкціями та лексичним складом.

- Граматичну заміну зафіксовано у таких перекладах: (1) *This Act comes into force on the day on which it is Passed.* – *Справжній закон вступає в силу в день його прийняття.* (2) *There shall be peace and friendship between the Russian Federation and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland.* – *Сполучене Королівство Великобританії і Північної Ірландії буде підтримувати відносини миру і дружби.* З-поміж інших прикладів трапляються такі: граматична заміна форми слова (*shall enter into force* – *набуває чинності*; *to work closely together* – *тісно взаємодіятимуть*; *shall appoint* – *призначають*); граматична заміна частини мови (*used to deliver* – *використовування для доставки*; *measures to enhance* – *заходи щодо забезпечення*).

Слід зазначити, що вивчення лексичного складу законодавчих текстів зумовлено передусім проблемами термінології, оскільки юридична термінологія вважається основним, найінформативнішим пластом лексики законодавства, що сприяє точному та чіткому формулюванню правових розпоряджень. У цьому контексті перекладачам у процесі відтворення

юридичних текстів необхідно послуговуватися не лише двомовними словниками, а й англійськими тлумачними словниками юридичної термінології.

Висновки до Розділу 1

Мовознавці переконані, що переклад фахових текстів так само трудомісткий, як і літературний переклад. Твердження про те, що у процесі науково-технічного перекладу достатньо лише заміни професійної термінології із застосуванням граматичного мінімуму, цілком хибне.

Як доводить практика, фахівець зі знанням мов, наприклад, український фізик з глибокими знаннями німецької мови спроможний зробити більш професійний переклад, ніж германіст без додаткових знань з фізики. Проте такий ідеальний випадок (отримання подвійної освіти), як правило, рідкісний і тому з практичних та економічних міркувань на перший план виступає знання іноземної мови.

Для здійснення якісного перекладу юридичних текстів необхідно виконання принаймні двох умов:

- перекладач повинен хоча б частково орієнтуватися в тематиці текстів, які має перекладати, що набувається також з досвідом його роботи;
- у тексті перекладу потрібно уникати хибно орієнтуючих термінів, якщо в даній терміносистемі є їх синоніми з більш мотивованою внутрішньою формою.

Адекватний юридичний переклад повинен точно передавати зміст оригіналу, мати загальноприйняту в мові перекладу термінологію і відповідати нормам науково-технічної літератури, з якої здійснюється переклад. Традиційні рекомендації перекладачеві, які стосуються термінологічних аспектів перекладу фахових текстів:

- у перекладі повинні використовуватися терміни, затверджені відповідними державними стандартами;

- перекладач повинен враховувати, до якої області науки і техніки відноситься термін, що перекладається, особливо іноземний;
- якщо в тексті трапляється термін, не зафіксований у науково-технічних словниках, то перекладач має сам підібрати перекладний еквівалент, використовуючи довідникову літературу, або проконсультуватися у спеціаліста; у крайньому разі термін можна перекласти описовим шляхом;
- у тексті перекладу потрібно уникати синонімічного використання термінологічних одиниць; усі терміни, символи, скорочення мають бути уніфіковані;
- якщо в тексті оригіналу знайдена смислова помилка, пов'язана з написанням терміну, перекладач зобов'язаний дати відповідний до оригіналу переклад, а у виносці вказати на помилку і навести правильний варіант;
- чужі для мови перекладу терміни повинні залишатися у перекладі і записуватися у дужках;
- назви латиною не перекладаються і залишаються в первісному вигляді;
- не допускається довільне скорочення термінів;
- номенклатури залишаються переважно в оригіналі;
- одиниці фізичних величин, спеціальні знаки мають відповідати технічним стандартам. Особливої уваги при перекладі заслуговують питання термінологічної орфографії. Не варто забувати, що певна кількість термінів на сьогодні зберігають двоякий спосіб написання, наприклад: авто- й ауто-, нейро- й невро- та ін. Перекладачеві слід враховувати ступінь вживаності того чи іншого варіанта в конкретній терміносистемі на даному етапі, що повинно бути зафіксовано найновішими словниками.
- Способи перекладу елементів англomовних юридичних текстів, такі як описовий спосіб, прийоми калькування, вилучення та граматичної заміни, можуть змінюватися і комбінуватися залежно від наявності в тексті мови перекладу юридичної термінології, лінгвокультурологічних особливостей тексту тощо.

- Під час перекладу слід ураховувати, що в юридичній термінології є національно-культурний компонент, оскільки юриспруденція як суспільно-політична наука тісно пов'язана з рівнем соціально-економічного розвитку суспільства та його культурно-історичними традиціями. Окрім того, існує безліч документів, призначених не для юристів, а для людей, які можуть не зрозуміти юридичну термінологію та лексику, тому перекладачі мають ураховувати цей факт під час перекладу фахових юридичних текстів.

РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ДИСКУРСИВНО-ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТРАТЕГІЙ І ТАКТИК ПРИ ПЕРЕКЛАДІ СУДОВИХ РІШЕНЬ

2.1. Лексико-семантичні трансформації при перекладі судового рішення

Визначивши основні характеристики терміна та юридичного тексту в цілому на лексичному рівні, ми вважаємо доцільним провести аналіз речень на основі судових рішень в межах української та англійської мов. Оскільки юридичний текст характеризується точністю, лаконічністю та однозначністю, то як ми уже зазначали ці риси передаються за допомогою використання кліше. З вищезазначеного теоретичного матеріалу, розглянемо застосування кліше в юридичних текстах на наступних прикладах:

<p>(1) <i>Постановою Окружного адміністративного суду м. Києва від 30.05.2014 року, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 24.09.2014 року, у задоволенні позову відмовлено.</i></p>	<p>(1a) <i>The claim was rejected by the ruling of the District Administrative Court of Kyiv of May 30, 2014, the unchanged resolution of the Kyiv Administrative Court of Appeal of September 24, 2014.</i></p>
---	--

В цілому речення перекладалося способом *калькування*, проте є деякі моменти, які не відповідають структурі англійської мови. Саме тому в окремих моментах застосовувалися такі трансформації: *транскодування адміністративний – Administrative* та *лексична модуляція: позов* та його передачі на мову перекладу (далі – МП) як *claim*, оскільки в даному випадку під поняттям *позов* мається на увазі саме звернення до суду і саме ця перекладацька трансформація з поняттям *позов* простежуються протягом

усього співставлення тексту оригіналу (далі -ТО) та тексту перекладу (далі – ТП).

Аналізуючи дане речення, також варто звернути увагу на використання безособового, полікомпонентного кліше *у задоволенні позову відмовлено*, яке відтворене на МП відповідним кліше за допомогою пасивної конструкції дієслова та із застосуванням перекладацької трансформації **лексичної модуляції** *the claim was rejected*, що характерне для англійської мови.

В наведеному прикладі простежується використання загальноживаної лексики як у звичному, так і спеціальному значеннях. Такі слова, як *суд – court* (**еквівалентний переклад**), *без змін – unchanged* (**калькивання**), *адміністративний – administrative* (**транскодування**) являються прикладом загальноживаної лексики у її звичному значенні. На відміну слова *постанова – ruling*, *ухвала – resolution*, *позов – claim* представляють загальноживану лексику спеціального значення, які при передачі на МП були передані за допомогою **еквіваленту**.

(2) *За таких обставин,* (2a) *In these circumstances, the*
враховуючи викладені вище court concludes the rejection to meet
положення законодавства *та this claim in view of its unfoundedness*
встановлені судом фактичні and lack of proof, taking into account
обставини справи, розглянувши the above law provisions and
справу в межах заявлених позовних established the case facts by the court,
вимог, повно, всебічно та considering the case within the stated
безпосередньо оцінивши наявні у claims, fully, comprehensively and
справі докази, з'ясувавши усі directly assess the case evidence,
обставини справи, на які сторони finding out all the case circumstances as
посилалися як на підставу своїх requirements and objections, which the
вимог і заперечень, суд приходять до parties referred to.
висновку про відмову в задоволенні

даного позову з огляду на його
безпідставність та недоведеність.

Речення перекладене за допомогою *калькування*, проте в окремих моментах здійснено переклад за допомогою *еквіваленту*: *безпідставність* – *unfoundedness*; *недоведеність* – *lack of proof*, *суд* – *court*, а також застосовувалася трансформація *лексичної модуляції*: *фактичні обставини справи* – *case facts*, *приходить до висновку* – *concludes*. За допомогою *калькування* здійснено переклад таких сполучень: *за таких обставин* – *in these circumstances*; *про відмову в задоволенні даного позову з огляду на його безпідставність* – *rejection to meet this claim in view of its unfoundedness*.

Здійснюючи аналіз речення в оригіналі та перекладі, у ньому було помічене використання паронімії, що характерне для лексичного рівня мови. Варто пригадати, що для точного і адекватного перекладу потрібно розмежовувати такі поняття, як: *положення*, *становище* та *стан*. Оскільки в вищезазначеному прикладі ми маємо справу з певною системою правил, слід правильно трактувати поняття *положення* та передати його на МП саме як *provisions*. Використання перекладів таких, як *conditions* чи *state* було б хибним, оскільки в ТО немає жодного натяку на умови подій.

В наведеному прикладі ми розглянули також явище синонімії, яке не особливо характерне для використання в юридичних текстах. Наприклад, вираз *повно та всебічно* ми точно передали на МП як *fully and comprehensively* способом *калькування*. В українській мові обидва поняття можуть використовуватися взаємозаміно і мають значення того, що охоплює або розглядає що-небудь з усіх боків, в усіх деталях.

З огляду на використання виразів-кліше у наведеному прикладі можна виділити такі: *за таких обставин* – *in these circumstances*; *встановлені судом обставини справи* – *established the case facts by the court*; *суд приходить до висновку* – *the court concludes*, які за своєю структурою в МО характеризуються полікомпонентністю, а також наявні двокомпонентні кліше – *позовні вимоги* –

claims, обставини справи – case circumstances. При перекладі виразів-кліше застосовувалася трансформація **лексичної модуляції**.

Кожне речення юридичного тексту наповнене спеціальною юридичною лексикою, більшу частину якої складають юридичні поняття. Розглянемо, яка лексика юридичного характеру використана у вищенаведеному прикладі: *положення законодавства – law provisions, безпідставність – unfoundedness, які передані на МП за допомогою калькування; позовні вимоги – claims, недоведеність – lack of proof, які були перекладені із застосуванням лексичної модуляції.*

Окрім явищ паронімії та синонімії, у наведеному прикладі можна згадати також про явище полісемії, а саме ланцюжкової полісемії. У реченні наявне слово *справа – case*, яке може в даному контексті мати значення як судової справи, так і певного спору між двома сторонами.

<p>(3) Згідно з пунктом 26 Порядку державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень і Порядку надання інформації з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, затвердженого Постановою КМ України від 22.06.2011 року № 703 (далі – Порядок № 703) для проведення державної реєстрації права власності та інших речових прав на нерухоме майно необхідними документами є документи, що підтверджують виникнення, перехід або припинення права власності та інших речових прав на нерухоме</p>	<p>(3a) <i>In accordance with the paragraph 26 of the Procedure for the state registration of real property rights and their encumbrances and the Procedure for providing information from the State Register of Real Property Rights, approved by the ruling of the Cabinet of Ministers of Ukraine of June 22, 2011 No. 703 (hereinafter – Procedure No. 703) the necessary documents for the state registration of ownership rights and other real property rights are documents confirming the emergence, transfer or termination of ownership and other real</i></p>
--	--

майно та інші документи, визначені property rights and other documents цим Порядком. specified in this Procedure.

Для передачі цього речення на МП за основу було взято трансформацію *калькування*. Однак, для передачі окремих особливостей МП в деяких моментах застосовувалася також трансформація *адаптивного транскодування: порядок – Procedure*. Також використовувався переклад за допомогою *еквіваленту*, наприклад: *речових прав на нерухоме майно – Real Property Rights*. Перекладацька трансформація *калькування* простежується переважно у перекладі виразів-кліше. Наприклад: *згідно з пунктом – in accordance with the paragraph; надання інформації з Державного реєстру – providing information from the State Register, затверджено – approved by, необхідні документи – necessary documents*.

Як простежується з попередньо наведених прикладів, кожне речення тексту судових рішень налічує використання виразів-кліше у своїй структурі. Розглянемо кліше, які наявні у останньому та охарактеризуємо їх за структурою. Наприклад, полікомпонентні кліше: *державна реєстрація прав – state registration of real property rights, визначений цим Порядком – specified in this Procedure*; двокомпонентні кліше: *нерухоме майно – real property, державний реєстр – the State Register, право власності – ownership rights*.

Характерною ознакою при перекладі даного фрагменту постанови Вищого адміністративного суду України стало відображення у ТП слів, які характерні саме для англійських юридичних текстів. Використання прислівника *далі* в юридичних текстах українською мовою стало звичайним явищем і не привертає значної уваги дослідників. Незважаючи на те, що в англійській мові існує декілька слів зі схожим тлумаченням, як-от *further, then*, проте для передачі цього слова в юридичних документах в англійській мові характерне використання слів давньоанглійського походження. Саме задля передачі особливості англійської мови та створення перекладу орієнтованого на реципієнта, використано слово *hereinafter*.

У теоретичній частині ми зазначали, що використання скорочень характерне для англомовних законодавчих текстів. Однак, як ми можемо спостерігати з наведеного прикладу в україномовних законодавчих документах також можуть використовуватись скорочення. Наприклад: *КМ України – the Cabinet of Ministers of Ukraine*. Для точної передачі інформації на МП цей вираз було відтворено за допомогою **декодування абрєвіатури**.

Не стало виключенням для наведеного останнього прикладу використання як спеціальної юридичної лексики, юридичних понять, так і загальноживаної лексики різного значення. Розглянемо їх у деталях. Юридичними поняттями, які характеризують даний фрагмент є: *обтяження – encumbrances, постанова – the ruling, право власності – ownership rights, нерухоме майно – real property*. Стосовно загальноживаної лексики у наведеному прикладі, виділимо наступне: загальноживана лексика у її звичному значенні: *інформація – information; документи – documents*; а також у її спеціальному значенні: *пункт – the paragraph*. Переклад як юридичної термінології, так і загальноживаної лексики здійснено за допомогою **калькування**. Вирази *порядок – the Procedure; реєстрація – registration*, які використовуються у спеціальному значення відтворено на мову перекладу за допомогою **адаптивного транскодування**.

(4) Суд застосовує позовну давність лише тоді, коли є підстави для задоволення позовних вимог, звернутих позивачем до того відповідача у спорі, який заявляє про застосування позовної давності. (4a) The court **applies** the statute of limitations only when there are grounds to meet the claims filed by the plaintiff against the defendant in the dispute, who claims **the statute of limitations application**.

Юридичний текст – це правовий текст, який на відміну від інших відрізняється своєю соціальною зумовленістю щодо застосування мовних засобів та містить складну структурну композицію. Цей текст вимагає

точності як у МО, так і у МП, але щоб адаптувати його до особливостей МП застосовуємо ряд трансформацій. Для передачі окремих елементів цього речення використана **лексична модуляція**, наприклад: *суд застосовує* – *the court applies*, *позовні вимоги* – *claims*. Переклад за допомогою **еквіваленту** виконано у виразах: *задоволення позовних вимог* – *to meet the claims*, *відповідача у спори* – *the defendant in the dispute*, *позовна давність* – *the statute of limitations*, *застосування* – *application*. Переклад певних лексем оригіналу відтворено відповідними елементами МП з використанням перекладацької трансформації – **калькування**, а саме: *коли є підстави* – *when there are grounds*.

Широке використання юридичної термінології наявне у зазначеному фрагменті. За допомогою даного типу лексики юридичний текст сприймається однозначно, конкретно, точно, стандартизовано та лаконічно. Однак, сприймання тексту у такому вигляді притаманне фахівцю юридичної галузі, а для пересічного громадянина певна термінологія може видатись не зрозумілою, а лексика загального вжитку може спантеличити людину, в результаті чого виникне хибне трактування змісту тексту.

То ж які приклади юридичної термінології присутні в останньому наведеному фрагменті? Наприклад: *суд застосовує* – *the court applies*, *позовні вимоги* – *the claims*, які перекладені із застосуванням **лексичної модуляції**; *позивач* – *the plaintiff*; *відповідач* – *the defendant*, *позовна давність* – *the statute of limitations*, переклад яких здійснено за допомогою **еквіваленту**.

Серед загальноновживаної лексики із спеціальним значенням ми виокремимо наступні приклади: *підстава* – *ground*; *спір* – *the dispute*; *вимога* – *claim*.

Важливим є розмежування лексичних понять, які у МО можуть бути однозначними, а у МП мати декілька синонімів, які однакові за значенням, проте відрізняються за ситуацією використання. Простежимо цю особливість аналізуючи таку пару юридичних термінів, як *позивач* – *відповідач*. В українській мові останні не мають широкого спектру синонімічного ряду, а також відсутня різниця при використанні даних термінів при повторному

зверненні до суду. В англomовній системі права існує певна різниця між такими виразами: *the plaintiff – the defendant* та *the appellant – the respondent*. В першому випадку, ми маємо на увазі *позивача* та *відповідача*, стосовно яких ведеться справа. За незадовільного рішення стосовно *позивача* чи *відповідача*, відповідна особа може подати апеляційний позов до суду вищої інстанції. За повторного розгляду справи стосовно тих же учасників в англomовному законодавчому документі буде використано термінологічну пару у відповідності *the appellant – the respondent*.

(5) Згідно із розпорядженням Новоушицького селищного голови від 22 січня 2018 року №20 Федько Ілону Борисівну звільнено з посади державного реєстратора для виконання повноважень державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень та державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб–підприємців юридичного відділу Новоушицької селищної ради, за згодою сторін, з 31 січня 2018 року (a.c.59).

(5a) According to the order of Nova Ushytsia settlement chairman of January 22, 2018 No. 20 Ilona Borysivna Fedko was fired from the position of the state registrar to perform the powers of real property rights state registration and their encumbrances and legal entities and individual entrepreneurs state registration of the legal department of Nova Ushytsia settlement council, by agreement of the parties, from January 31, 2018 (c.f. 59).

За наявності у ТО виразів-кліше, їх передача на МП зазвичай здійснюється за допомогою *калькування*. Розглянемо дану перекладацьку трансформацію детальніше на прикладі: *згідно із розпорядженням – according to the order*, *виконання повноважень – to perform the powers*, *нерухоме майно – real property*, *державна реєстрація – state registration*, *юридичний відділ – the legal department* а також таких виразів, як *селищний голова – settlement chairman*, *селищна рада – settlement council*.

Лексична перекладацька трансформація – *лексична модуляція* також наявна у наведеному прикладі стосовно виразу *фізична особа-підприємець*, який відтворено у МП, як *individual entrepreneurs*. Тобто, у МО вираз вжито у вужчому значенні, а при перекладі було використано поняття із ширшим значенням лексичної одиниці, оскільки слово *фізичний* у ТП відсутнє.

Аналізуючи поданий фрагмент на наявність лексичних особливостей, ми виокремимо використання в ньому кліше. Як у ТО, так і у ТП ми маємо приклад безособового кліше: *звільнено з посади – was fired from the position*, який переданий на МП за допомогою *калькування*. Також, наявний широкий спектр використання двокомпонентних та полікомпонентних кліше. Серед двокомпонентних можна виділити наступні приклади: *виконання повноважень – to perform the powers*, *нерухоме майно – real property*, переклад яких здійснено із використанням *еквіваленту*; полікомпонентні – *згідно із розпорядженням – according to the order*, *державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – legal entities and individual entrepreneurs state registration*, *за згодою сторін – by agreement of the parties*. Переклад останніх здійснено із застосуванням *калькування*.

Характерною особливістю даного фрагменту є використання загальноживаної лексики спеціального значення, серед яких такі слова, як: *розпорядження – order*, *згода – agreement*, *сторона – party*, які перекладені з використанням *модуляції*, а також *реєстрація – registration*, яке передане на МП за допомогою *транскодування*. Також, не є винятком використання спеціальної юридичної лексики, а саме юридичних понять: *повноваження – the powers*, *нерухоме майно – real property*, *обтяження – encumbrances*, *юридична особа – legal entity*, які відтворені у МП за допомогою *еквіваленту*, та вираз *фізична особа-підприємець – individual entrepreneurs*, до якого була застосована *модуляція*.

Оскільки, текстам законодавчого характеру притаманне використання скорочень, нам варто розглянути приклад, який використано у даному фрагменті, а саме скорочення *a.s.*. Для правильної інтерпретації даного

скорочення потрібно бути компетентним у юридичній галузі та бути усвідомленим стосовно скорочень такого типу. Повною формою відповідного скорочення у МО виступає вираз *аркуш справи*, який ми передали у ТП, як *case file* та застосували відповідне скорочення – *c.f.*

Згідно проведеного аналізу ТО та ТП на лексичному рівні з'ясувалося, що переклад за допомогою *еквіваленту* складає лише 30%, в той час як на трансформації припадає 70%, серед яких *калькування* становить 35%, *модуляція* – 28%, *адаптивне транскодування* – 7%.

2.2. Граматичні трансформації при перекладі судового рішення

Досліджувати юридичний дискурс та його структуру та особливості необхідно комплексно, звертаючи увагу на різні мовні рівні. Точніше кажучи, враховувати особливості лексичного рівня, який ми уже розглянули у попередньому підрозділі, а також охарактеризувати граматичні особливості юридичного тексту. Як відомо, граматичні особливості мови потрібно розглядати з двох рівнів: морфологічного та синтаксичного.

За словами М.П. Кочерган, – «Морфологічний рівень – це система механізмів мови, яка забезпечує побудову словоформ та їх розуміння. Морфологія як наука вивчає структуру значенневих одиниць мови, які за протяжністю не перевищують словоформу» [15, с. 243]. Саме морфологічні особливості юридичного тексту ми розкриємо у даному підрозділі. Досліджуючи даний рівень у теоретичній частині нашої роботи, ми зазначали такі особливості морфологічного рівня: переважне використання іменників; словосполучень із типом зв'язку керування; використання прикметника як одного зі складників терміну. При розгляді ТО та ТП ми виконаємо аналіз стосовно саме цих характерних ознак.

(б) 17 грудня 2020 року в процесі юридичної консультації було
(ба) On December 17, 2020 it was found out in the course of legal

з'ясовано, що ФГ «Чернишова Івана consultation that Farm Household Гавриловича» всупереч «Chernyshova Ivana Havrylovycha» встановленого законом порядку had carried out the property right state здійснило за собою державну registration to the real estate, located at реєстрацію права власності на the address: Khmelnytskyi region, Nova нерухоме майно, що знаходиться в Ushytsia district, Antonivka village, and селі Антонівка, Новоушицького being a property share belongs to all району, Хмельницької області, та members of the company «Maiak». The яке належить в якості майнового registration had been carried out паю усім членам КСП «Маяк». contrary to the order established by the law.

З огляду на застосовані граматичні перекладацькі трансформації, при виконанні перекладу даного фрагменту було застосовано: трансформацію **додавання, заміни частин мови та лексичної модуляції**. Також при перекладі були застосовані такі трансформації, як **членування речення та синтаксична перестановка**. Проте, вони характерні не для морфологічного рівня мови, а для синтаксичного, розбір якого ми виконаємо у наступному підрозділі. Розглянемо детальніше застосовані перекладацькі трансформації.

Виконуючи переклад складеного дієслівного присудка безособового речення було з'ясовано, ми застосували трансформацію **додавання підмета**, а саме додали формальний підмет у ТП – *it was found out*. При передачі виразу *нерухоме майно, що знаходиться* було застосовано **лексичну модуляцію** за допомогою додавання в ТП *...за адресою...*, що само собою розуміється у вирізі оригіналу. Таким чином, ми отримали переклад – *the real estate, located at the address*.

Трансформація стосовно **зміни частин мови** застосована у виразі *...належить в якості майнового паю....*. Здійснюючи переклад цього виразу прислівник *в якості* був переданий на МП такою частиною мови, як сполучник *being* і отримали в результаті: *...being a property share belongs to....*

Трансформація *зміни частини мови* також застосовується у словосполученні *державна реєстрація*, при перекладі якої прикметник *державна* було передано на МП за допомогою іменника *state*. Тому дане словосполучення в ТП уже складається із двох іменників *state registration*.

Аналізуючи даних фрагмент судового рішення на наявність словосполучень, нашим завданням буде підрахувати статистику та переконатися, що в законодавчих текстах дійсно переважно використовуються словосполучення із типом зв'язку – керування. Такі словосполучення, як *юридична консультація – legal consultation*, *встановлений порядок – established order*, *державна реєстрація – state registration*, *нерухоме майно – real estate*, *майновий пай – property share* презентують узгоджений тип зв'язку та перекладені за допомогою **дослівного перекладу**. Як бачимо подані приклади словосполучень репрезентують двокомпонентне словосполучення із поєднання прикметника та іменника, як і у всіх словосполученнях із узгодженим типом зв'язку. А от прикладами словосполучень із типом зв'язку керування є такі двокомпонентні словосполучення:

- із поєднанням іменника з іменником – *право власності – property right*;
- із поєднанням дієслова та іменника – *здійснило реєстрацію – had carried the state registration*, *належить членам – belongs to members*;
- із поєднанням прикметника та іменника – *встановлений законом – established by the law*, при передачі яких на МП застосовувалися трансформації **калькування** та **лексичної модуляції**. Згідно наведених прикладів у відношенні словосполучення із типом зв'язку узгодження та словосполучення із типом зв'язку керування складають відповідно 5:4.

Стосовно згаданих словосполучень із типом зв'язку – узгодження, ми можемо їх також охарактеризувати стосовно іншої особливості морфологічного рівня, а саме використання прикметника як одного зі складників терміну.

Наступна характерна ознака, виявлена при аналізі цього прикладу, – переважне використання іменників, яке у результаті також відображено у відношенні. Тож, перерахуємо таку частину мови, як іменник та зробимо співвідношення порівняно з іншими частинами мови, а саме числівниками, прикметниками, дієсловами, займенниками, сполучниками та прийменниками. Використанні іменники: *грудень, рік, процес, консультація, ФГ, «Чернишова Івана Гавриловича», закон, порядок, реєстрація, право, власність, майно, село Антонівка, район, область, пай, член, підприємство «Маяк»*. В україномовному прикладі відношення іменників до інших частин мови становить 22:27 відповідно.

Розглянемо ту саму ознаку у ТП. В наведеному прикладі ми виділили такі іменники: *December, course, consultation, farm, household, «Chernyshova Ivana Havrylovycha», property, right, registration, estate, address, Khmelnytskyi region, Nova Ushytsia district, Antonivka village, share, members, company «Maiak», order, law*. В англomовному прикладі, тобто в ТП співвідношення іменників до інших частин мови становить 28:43 відповідно.

<p>(7) Окрім того, зазначає що позивач був членом КСП «Маяк», особисто головував на зборах власників майнових паїв с.Антонівка, отримував кошти від реалізації майна та особисто придбав у власність частину майна та транспортних засобів.</p>	<p>(7a) In addition, he stated that the plaintiff was a member of the company «Maiak», was personally a chairman of the meeting of property shares owners in Antonivka village, received funds from the sale of property and personally acquired part of the property and vehicles to his property.</p>
---	---

В цілому речення перекладене за допомогою *калькування*, проте з огляду на використання граматичних перекладацьких трансформацій на морфологічному рівні при перекладі застосовувалися: *трансформація додавання підмета, лексичної модуляції та конверсії*.

Додавання, як один з видів перекладацької трансформації, ми застосували стосовно підмета, який відсутній у головному реченні: *Окрім того, зазначає що... – In addition, he stated...* Дане речення в ТО пов'язане із попереднім, і оскільки мова йдеться про представника відповідача, в ролі підмета ми використали займенник *he*.

Трансформація *лексичної модуляції* використана у виразі *у власність – to his property*, а саме у передачі присвійного займенника *his*, що зумовлено особливостями англійської мови. Також дана трансформація була застосована при перекладі виразу вихідного тексту (далі ВТ), а саме аббревіатури *КСП*, яка розшифровується як *Колективне сільськогосподарське підприємство*, яку ми передали на МП, як *the company*. *Лексична модуляція* застосована також у випадку передачі на МП виразу *транспортні засоби*, яке звучить як *vehicles*.

Стосовно *заміни частин мови*, ця граматична перекладацька трансформація застосована в даному прикладі у двох випадках: у перекладі словосполучення та присудка. Розглянемо її застосування детальніше. У словосполученні *майнові паї* відбувається узгодження прикметника з іменником, проте на МП дане останнє було передане за допомогою двох іменників, а саме *property shares*. У реченні *позивач...головував...* дієслівний присудок передано на МП за допомогою складеного іменного присудка – *the plaintiff... was a chairman....*

Оскільки ми зацікавлені у підтвердженні теорії про перевагу певного типу зв'язку у словосполученнях, виокремимо наявні словосполучення у вищенаведеному фрагменті та проаналізуємо тип зв'язку у них. Наприклад, у наступних словосполученнях ми можемо спостерігати такий тип зв'язку, як керування, а їх переклад виконано із використанням *лексичної модуляції*:

- поєднання іменника з іменником – *член підприємства – a member of the company*, збори власників – *the meeting of property shares owners*, реалізація майна – *the sale of property*, частина майна та транспортних засобів – *part of the property and vehicles*;

- поєднання дієслова з іменником – *придбати у власність – acquired to his property.*

Тип узгодження простежується у таких словосполученнях, як *майновий паї – property shares, транспортний засіб – vehicle.* З наведених прикладів зобразимо використання різних типів підрядного зв'язку у словосполученнях відповідно 5:2.

Як нам уже відомо, юридичні тексти характеризуються переважним використанням іменників. Розглянемо цю характерну ознаку на вищеподаному прикладі. Серед іменників використаних у ТО є: *позивач, член, КСП, «Маяк», збори, власники, паї, село Антонівка, кошти, реалізація, майно, власність, частина, засіб.* З наведених прикладів відношення використання іменників до інших частин мови в ТО складає 16:17 відповідно.

Проаналізуємо стосовно тієї ж ознаки ТП. Отже, іменниками, які були використанні під час перекладу, є: *addition, plaintiff, member, company, «Maiak», chairman, meeting, property, shares, owners, Antonivka village, funds, sale, vehicles,* а їх відношення до інших частин мови складає 17:30 відповідно.

<p>(8) <i>Тобто, суд приходить до висновку, що ФГ «Чернишова Івана Гавриловича» набуло у порядку не забороненому законом право власності на майнові паї, при виділенні яких в натурі останньому передані вищевказані господарські будівлі.</i></p>	<p>(8a) <i>Thus, the court concludes that Farm Household «Chernyshova Ivana Havrylovycha» acquired the right of property shares ownership in the manner allowed by law, in the allocation of which in kind the above outbuildings were transferred to the latter.</i></p>
---	--

Розглядаючи граматичні трансформації, застосовані при перекладі ВТ, виділимо наступні: *лексична модуляція, заміна частин мови та антонімічний переклад.*

Перекладацька трансформація *лексичної модуляції* застосована при перекладі виразу *суд приходить до висновку*, який ми передали на МП, як *the court concludes*. При виконанні даного перекладу ми зберегли значення виразу з ТО та застосували його у МП завдяки логічному розвитку.

Розкриваючи суть застосованої при перекладі даного фрагменту трансформації стосовно *заміни частини мови*, ми можемо говорити про наступні випадки: словосполучення з узгодженим типом зв'язку *майновий май*, який складається із прикметника та іменника, відтворено у МП за допомогою двох іменників – *property share*. Також, за допомогою даної трансформації ми передали дієприкметник з ТО за допомогою пасивної конструкції дієслова у ТП: *передані – were transferred*.

Антонімічний переклад, який не є характерною перекладацькою трансформацією для текстів юридичного дискурсу, ми змогли вдало застосувати при перекладі виразу даного речення. Наприклад, вираз *у порядку не забороненому законом* ми передали на МП антонімічно, а саме *in the manner allowed by law*, змінивши заперечення відповідним позитивним значенням.

Першочергово при розгляді наведеного прикладу, ми проаналізуємо наявні у ньому словосполучення та тип зв'язку між ними для підтвердження зазначених характерних ознак у теоретичному матеріалі. Прикладами двокомпонентних словосполучень із типом зв'язку – керування у даному фрагменті виступають словосполучення з:

- поєднанням іменника з іменником – *право власності – right of property shares ownership*;
- поєднання дієслова та іменника – *приходить до висновку – concludes*;
- поєднання прикметника та іменника – *не заборонений законом – allowed by law*;
- поєднання іменників за допомогою прийменника – *виділення в натурі – allocation in kind*.

Тип узгодження простежується у наступних прикладах: *не заборонений порядок – allowed manner*, *майновий пай – property shares*, вищевказані

господарські будівлі – the above outbuildings. У відношенні їх статистика складає 4:3. Перекладацька трансформація застосована при передачі згаданих словосполучень на МП – *лексична модуляція*.

Характерна ознака юридичного тексту – значне використання іменників. Розглянемо їх використання у вищенаведеному прикладі та сформуємо відповідну статистику. У ВТ згадуються такі приклади, необхідної для нас частини мови: *суд, висновок, ФГ, «Чернишова Івана Гавриловича», порядок, закон, право, власність, паї, виділення, натура, будівля*, а це становить їх відношення до інших частин мови 13:18 відповідно.

В англomовному варіанті ми можемо виділити такі приклади іменників, як: *court, Farm, Household, «Chernyshova Ivana Havrylovycha», right, property, shares, ownership, manner, law, allocation, kind, outbuildings*, що складає відносно інших частин мови співвідношення: 15:23.

<p>(9) Відповідно до частини першої статті 4 ЦПК України кожна особа має право в порядку встановленому цим Кодексом звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів.</p>	<p>(9a) In accordance with the part one of Article 4 of the Code of civil procedure of Ukraine, every person has the right in the manner prescribed by this Code to file the court to protect their rights, freedoms or legitimate interests having undergone violation, no-recognition or dispute.</p>
--	---

Аналізуючи речення стосовно застосованих граматичних перекладацьких трансформацій, виділимо наступні: *заміна частин мови, лексична модуляція та додавання*.

Розглянемо першу застосовану трансформацію, а саме *заміну частин мови*. У даному прикладі відбулася заміна прикметника у складі аббревіатури на іменник у ТП, а саме в межах аббревіатури ЦПК слово *процесуальний* ми передали на МП за допомогою іменника *procedure*. Для цього прикладу також

характерне застосування *лексичної модуляції*. *Заміна частин мови* використана з відповідною заміною прикметників на іменник у виразі *...порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів*, а саме *...rights, freedoms or legitimate interests having undergone violation, no-recognition or dispute*. Також в останньому виразі можна описати ще одну перекладацьку трансформацію, а саме *додавання*. Оскільки здійснивши трансформацію стосовно замін, ТП вимагав використання додаткового слова для позначення дії, саме тому виконуючи переклад ми додали дієприслівник *having undergone*.

Ще один приклад застосування трансформації *заміни частин мови* простежується при аналізі наступного виразу в ТО та ТП: *відповідно до – in accordance with*. У ТО вжито прислівник у поєднанні з прийменником, який ми передали на МП за допомогою додавання ще одного прийменника, а також зміни основного слова на іменник.

Здійснивши аналіз речення на застосовані трансформації, варто звернути увагу на наявні у ньому словосполучення та відтворити їх статистику для підтвердження характерної ознаки, поданої у першому розділі нашого дослідження.

Отже, серед словосполучень використаних у вищезгаданому прикладі, ми можемо виділити двокомпонентні словосполучення із тип зв'язком керування, а саме:

- поєднання іменника з іменником – *захист прав, свобод, інтересів – to protect their rights, freedoms, interests*;
- поєднання прикметника та іменника – *встановлений Кодексом – prescribed by this Code*;
- поєднання дієслова та іменника за допомогою прийменника – *звернутися до суду – to file the court*.

А у наступних прикладах ми спостерігаємо узгоджений зв'язок: *частини першої – the part one, статті четвертої – Article four, в встановленому порядку – in the prescribed manner, порушені, невизнані, оспорювані права,*

свободи, інтереси – rights, freedoms, interests having undergone violation, no-recognition or dispute, законні інтереси – legitimate interests. Вони співвідносяться 3:5 відповідно.

Наступним етапом аналізу наданого прикладу буде розгляд використання іменників як у ТО, так і в ТП. В україномовному прикладі юридичного документу наявне використання таких іменників: *частина, стаття, ЦПК, Україна, особа, право, порядок, Кодекс, суд, захист, права, свободи, інтереси*, що у співвідношенні до інших частин мови становить 13:19 відповідно.

У ТП ми можемо виділити використання таких іменників, як: *accordance, part, Article, Code, procedure, Ukraine, person, right, manner, court, rights, freedoms, interests, violation, no-recognition, dispute.* Статистика використання іменників по відношенню до інших частин мови становить відповідно 17:30.

(10) *23 грудня 2013 року* **(10a)** *On December 23, 2013 the*
Державний реєстратор прийняв *State Registrar decided to reject the*
рішення про відмову в державній *state registration of rights and their*
реєстрації прав та їх обтяжень № *encumbrances No. 9363198 with*
9363198 з посиланням на те, що *reference to the fact that the plaintiff did*
документ, який, відповідно до вимог *not provide the document that certifies*
законодавства, засвідчує прийняття *the commissioning of the completed*
в експлуатацію закінченого *facility in accordance with the*
будівництвом об'єкта позивач не *requirements of the law.*
надав.

Речення в цілому передане на МП способом *калькування*. Серед застосованих граматичних перекладацьких трансформацій здійснених під час передачі ТО на МП виокремимо наступні: трансформацію *лексичної модуляції, додавання, заміни частин мови та синтаксичної перестановки*.

Детальніше перекладацьку трансформацію *лексичної модуляції* ми можемо розглянути у виразі *прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта*, оскільки ми передали інформацію на МП із заміною певних компонентів ТО із логічно пов'язаним значенням. Ця трансформація застосована також при перекладі виразу *прийняв рішення* – *decided*.

Наступною граматичною перекладацькою трансформацією є *додавання*. Детальніше застосування даної трансформації ми можемо розглянути на прикладі з *посиланням на те*, при передачі якого на МП ми додали іменник *fact* для забезпечення особливості мови. В результаті трансформації *додавання* ми отримали вираз – *with reference to the fact*.

Для виразу *відповідно до* – *in accordance with* характерна трансформація *заміни частини мови*, оскільки прислівник у ТО ми замінили іменником у ТП. Яскравий приклад останньої згаданої граматичної перекладацької трансформації простежується у словосполученні *рішення про відмову*. У МО словосполучення складається із двох іменників у поєднанні із прийменником, а от у МП ми його відтворили за допомогою дієслова *decided to reject*.

Проаналізувавши цей фрагмент на наявність у ньому словосполучень, відобразимо типи зв'язку між ними. У словосполученнях із зв'язком керування ми бачимо:

- поєднання іменника з іменником – *реєстрація прав та обтяжень* – *registration of rights and encumbrances*, *вимоги законодавства* – *the requirements of the law*, *прийняття об'єкта* – *the commissioning of the facility*;
- поєднання двох іменників за допомогою прийменника – *рішення про відмову* – *decided to reject*, *прийняття в експлуатацію* – *certifies the commissioning*;
- поєднання прикметника та іменника – *закінченого будівництвом* – *the completed facility*.

Більшість згаданих словосполучень перекладені за допомогою *лексичної модуляції*. Тип узгодження є у словосполученнях: *державний реєстратор* – *the state registrar*, *державна реєстрація* – *the state registration*.

Підсумуємо статистику використання різних типів зв'язку у словосполученнях стосовно останнього фрагменту, що складає 6:2.

З огляду на переважне використання іменників у юридичних текстах, у даному фрагменті ТО ми виділимо наступні: *грудень, рік, реєстратор, рішення, відмова, реєстрація, право, обтяження, посилання, документ, вимоги, законодавство, прийняття, експлуатація, будівництво, об'єкт, позивач*. У даному фрагменті співвідношення до інших частин мови становить 17:23 відповідно.

Стосовно ТП ми можемо виокремити наступні використанні іменники: *December, state, registrar, registration, rights, encumbrances, reference, fact, plaintiff, document, commissioning, facility, accordance, requirements, law*. Співвідношення англomовних іменників до інших частин мови складає відповідно 16:33.

(11) Тому суд не може зобов'язати здійснити державну реєстрацію права за обставин, коли достеменно не встановлено, що усі подані документи є належним чином оформлені, а усі етапи їх перевірки – завершені. **(11a)** *Therefore, the court cannot oblige to perform the state registration of right in circumstances when it is not established that all submitted documents are properly executed, and all stages to verify them are completed.*

Заміна частин мови, лексична модуляція та додавання – трансформації використані при перекладі речення стосовно розгляду на морфологічному рівні.

Трансформація **заміни частини мови** відтворена у заміні іменника в ТО дієсловом у ТП, а саме *етапи їх перевірки – stages to verify them*. Також у вищенаведеному фрагменті присутній попередньо проаналізований вираз – *державна реєстрація – the state registration*, при перекладі якого також

застосовано трансформацію *заміни частини мови*, а саме прикметник *ТО* передано іменником у *ТП*.

Перекладацька трансформація *лексичної модуляції* використана у реченні при перекладі виразу *належним чином*. При передачі якого на *МП* ми застосували логічно-пов'язане із виразом оригіналу поняття, яке не втрачає значення при перекладі – *properly*.

А от трансформацію *додавання* застосовано при передачі безособового виразу *ТО не встановлено* використовуючи формальний підмет *it* у *МП*, отримавши в результаті вираз *it is not established*.

Для підтвердження характерної особливості юридичних текстів згаданої у теоретичній частині, а саме переважне використання словосполучень із типом зв'язку керування, проведемо аналіз у цьому реченні.

Серед наявних в реченні словосполучень, ми можемо віднести до двокомпонентних словосполучень із типом зв'язку керування такі:

- із поєднанням дієслова та іменника – *здійснити реєстрацію* – *to perform the state registration*;
- із поєднанням іменника та іменника – *реєстрація права* – *registration of right*, *етапи перевірки* – *stages to verify*.

А тип узгодження простежується у наступних словосполученнях: *державна реєстрація* – *the state registration*, *подані документи* – *submitted documents*, *оформлені документи* – *executed documents*, *належним чином* – *properly*, *завершені етапи* – *completed stages*. Переважна кількість словосполучень передана на *МП* за допомогою *лексичної модуляції*, а співвідношення використаних словосполучень складає 3:4 відповідно.

Підтверджуючи теорію переважного використання іменників по відношенню до інших частин мови у юридичних документах, ми можемо виокремити такі іменники у *ТО*: *суд*, *реєстрація*, *право*, *обставини*, *документи*, *чин*, *етапи*, *перевірка*, які складають відношення до інших частин мови 8:22 відповідно.

В ТП ми маємо такі використані іменники: *court, state, registration, right, circumstances, documents, stages*, співвідношення яких до інших частин мови складає відповідно 7:27.

Серед проаналізованих речень ми намагалися підтвердити надану теорію стосовно переважного використання словосполучень із типом зв'язку керування у юридичних текстах. З вищенаведених прикладів ми можемо поглянути на статистику використання таких словосполучень по відношенню до словосполучень із узгодженим типом зв'язку. Серед згаданих прикладів загальна кількість словосполучень із типом зв'язку керування становить 25 (54%), серед яких словосполучення із поєднанням іменника з іменником складає 50%, прикметника з іменником – 17%, дієслова та іменника – 17%, двох іменників за допомогою прийменника – 12%, дієслова з іменником за допомогою прийменника – 4%. Кількість словосполучення із узгодженим типом зв'язку в наведених прикладах – 21 (46%).

У теоретичному матеріалі характерною рисою юридичної документації є також переважне використання іменників по відношенню до інших частин мови. При виконанні аналізу наданих прикладів ми зробили вибірку використаних іменників та з'ясуємо зараз який відсоток використання іменників наявний у вищезгаданих прикладах. Тож загальна кількість іменників використаних в ТО становить 89 (41%), а кількість інших використаних частин мови, включаючи дієслова, прикметники, прислівники, числівники, сполучники, прийменники, частки – 126 (59%). Стосовно ТП, у ньому налічуються 100 (35%) іменників та 186 (65%) слів, які належать до інших частин мови.

Поглянувши на відсоткові показники ми дійсно переконуємось у наданому теоретичному стосовно переважного використання іменників порівняно із іншими частинами мови та словосполучень із типом зв'язку керування, проте більшою мірою такі ознаки характерні для МО, а не для МП.

2.3. Лексико-граматичні при перекладі судових рішень.

(12) *За таких обставин, позовні вимоги про визнання дій державного реєстратора Корюк Т. В. з винесення рішення № 9363198 від 23.12.2013 року протиправними, визнання незаконним та скасування рішення про відмову у державній реєстрації права власності № 9363198 від 23.12.2013 року є обґрунтованими.*

(12a) *In these circumstances, the registrar actions, T.V. Koriuk based on the decision No. 9363198 of December 23, 2013 illegal and revoking the decision on the rejection of property rights state registration No. 9363198 of December 23, 2013 are justified.*

Речення передане на МП за допомогою *калькування*, однак для передачі окремих компонентів був застосований переклад за допомогою *еквіваленту*. Його застосування простежується у наступних прикладах:

- *позовні вимоги – the claims;*
- *винесення рішення – the decision;*
- *визнання дій ... протиправними, визнання незаконним – recognition of the ... actions ... illegal.*

При перекладі даних виразів ми передали логічний розвиток значення, замінивши вирази із ТО логічно-пов'язаними виразами у МП.

Однією з характерних особливостей юридичного тексту на синтаксичному рівні є переважне використання іменних складених присудків порівняно із дієслівними. У вищевказаному прикладі ми дійсно можемо простежити дану особливість, оскільки ми маємо справу зі складним іменним присудком, який виражений дієсловом-зв'язкою та іменної частини у ролі прикметника: *є обґрунтованими – are justified*. Також можна вказати, що дане речення поширеним однорідними членами речення, а саме: *вимоги про визнання ... протиправними, визнання незаконним та скасування рішення –*

claims on the recognition of the actions ... illegal and revoking the decision, для перекладу якого використано трансформацію *лексичної модуляції*.

Юридичний дискурс характеризується використанням повних структур для передачі логічного зв'язку умови або причини. Вираз *за таких обставин* в МО та *in these circumstances* у МП є яскравим прикладом логічного зв'язку причини, значення якої впливає за контекстом з попереднього речення. Трансформація застосована для передачі цього зв'язку – *калькування*.

За структурою дане речення просте та поширене, а також воно є розповідним стосовного комунікативного типу.

На синтаксичному рівні розподіл словосполучень відбувається за кількістю компонентів. Виділяють двокомпонентні, трикомпонентні та полікомпонентні словосполучення. У реченні над яким ми здійснюємо аналіз є полікомпонентне словосполучення, наприклад: *державна реєстрація права власності* – *the property rights state registration*, яке у МО складається із поєднання прикметника з трьома іменниками, а у МП словосполучення у своєму складі має лише іменники. Серед трикомпонентних словосполучень ми можемо виокремити таке: *визнання дій протиправними* – *recognition of the actions ... illegal*, яке я у МО, так і у МП поєднує в собі комбінацію двох іменників з прикметником. Стосовно двокомпонентних словосполучень, у даному реченні наявні практично лише у ТО, наприклад, у поєднанні прикметника та іменника: *позовні вимоги* – *the claims*, *державний реєстратор* – *the state registrar*, а також наявне словосполучення з поєднанням двох іменників: *винесення рішення* – *based on the decision*.

(13) Судами попередніх інстанцій встановлено, що 26.07.2013 року позивача звернувся до Реєстраційної служби Кременчуцького міського управління юстиції Полтавської

(13a) *The courts of previous resort found that the plaintiff's representative filed with an application on the state registration of rights and their encumbrances (on property rights) under registration number 2199073 to*

області з заявою про державну *the Registration Service of the* реєстрацію прав та їх обтяжень *Kremenchuk City Department of Justice* (щодо права власності) за *of Poltava region on July 26, 2013.* реєстраційним номером 2199073.

Переклад речення в цілому здійснено за допомогою калькування. Однак, під час перекладу були застосовані також певні граматичні перекладацькі трансформації на синтаксичному рівні при перекладі ВТ на МП. Серед застосованих трансформації є: **заміна членів речення при перекладі** та **синтаксична перестановка**.

Аналізуючи перекладацьку трансформацію **заміни членів речення**, ми зауважимо, що в реченні, над яким ми здійснюємо аналіз, представлено найбільш вживану трансформацію, а саме **заміну головних членів речення**. Як ми уже з'ясували головна частина даного речення представлена лише присудком, а також зазначимо, що це речення поширене додатком. При перекладі ТО на МП ми передали додаток ВТ підметом у ТП: *Судами попередніх інстанцій встановлено – The courts of previous resort found.*

Застосування трансформації **синтаксичної перестановки** ми розглянемо на перекладі підрядної частини. Особливість даної трансформації – різниця у використанні теми та реми в українській та англійській мовах. Для україномовних текстів, зокрема юридичних, рема (відносно нова інформація) подається в кінці речення, а тема (відносно відомі факти) зазначаються на початку речення. В англійських текстах використання теми та реми здійснюється з точністю навпаки. Цю особливість ми застосували при перекладі даного речення, а саме рему, яка в ТО знаходиться в кінці речення стосовно заяви, яка була подана до суду позивачем: *представник позивача звернувся ...з заявою...*, у ТП ми переставили практично на початок підрядного речення: *plaintiff's representative filed with an application*. Виконавши дану **синтаксичну перестановку** ми зберегли точність інформації ТО та передали особливості подачі інформації у ТП.

Виконуючи аналіз даного речення на синтаксичному рівні, ми маємо за необхідне звернути увагу на певні особливості. Оскільки фахівцю юридичної галузі важливо висловити свою думку одним реченням, зазначивши усі умови, причини чи наслідки, у текстах юридичних документів спостерігається часте використання складнопідрядних речень. Саме ця особливість ускладнює розуміння тексту пересічним громадянином, проте відрізняє юридичний текст від усіх інших. Перед нами зразок складнопідрядного речення, в якому ми маємо підрядне з'ясувальне речення. Саме цей тип підрядної частини ми можемо зазначити через використання сполучника підрядності *що*. Головна частина представляє приклад односкладного речення, оскільки граматична основа складається лише з присудка.

Одними з головних характеристик тексту юридичного дискурсу є його безособовість, логічність та послідовність. У вищеподаному прикладі ми бачимо яскравий доказ цих ознак, оскільки в головній частині речення використано саме безособовий присудок, а логічність та послідовність передається за допомогою підрядного зв'язку. Так, як структура юридичних документів МО та МП схожі, нашим завданням було зберегти ці характерні ознаки при передачі ТО на МП.

У теоретичній частині ми з'ясували, що для синтаксичного рівня важливо розглянути також розглянути словосполучення, що використовуються у ТО, а саме проаналізувати їх стосовно кількості компонентів. У останньому прикладі ми можемо виокремити наступні словосполучення:

- трикомпонентні, які представляють комбінацію прикметника з двома іменниками, наприклад: *суди попередніх інстанцій – The courts of previous resort, міське управління юстиції – City Department of Justice, державна реєстрація прав – state registration of rights;*

- двокомпонентні, серед яких наявні комбінації прикметника та іменника, наприклад: *Реєстраційна служба – the Registration Service, реєстраційний номер – registration number;* а також поєднання за допомогою

двох іменників, наприклад: *представник позивача – the plaintiff's representative, право власності – property rights.*

(14) Як вбачається з **(14a)** *The plaintiff submitted a матеріалів справи, листом № 4688 document certifying the real right to від 12.09.2013 року позивачем подано land, namely: the state act on the right документ, що посвідчує речове право of permanent use of land YAYA No. на земельну ділянку, а саме: 223558 of October 20, 2006. It was seen державний акт на право постійного in the letter No. 4688 of September 12, користування земельною ділянкою 2013 and later it is seen out of the case ЯЯ № 223558 від 20.10.2006 року. file.*

Виконуючи переклад ТО на МП, очевидно, що нам довелося застосувати певні граматичні трансформації, щоб не лише передати зміст, повноту та точність ТО, але й відтворити їх за правилами МП. Тож, у вищезгаданому фрагменті ми використали наступні трансформації: **заміна членів речення при перекладі, членування речення, додавання підмета та лексичної модуляції.**

Оскільки головне речення ТО за своєю структурою представлене односкладним, при передачі його на МП ми застосували трансформацію **заміни членів речення**, в результаті якої додаток МО був відтворений *позивачем подано* на МП у ролі підмета *the plaintiff submitted*.

При перекладі даного фрагменту, нам також довелося застосувати трансформацію **членування речення**. Певні підрядні частини були виокремлені в просте поширене речення, тобто застосовано **зовнішнє членування речення**. Наприклад:

Як вбачається з матеріалів справи, листом № 4688 від 12.09.2013 року...

It was seen in the letter No. 4688 of September 12, 2013 and later is seen out of the case file.

Про такі трансформації, як *додавання* та *лексичної модуляції* ми можемо говорити як на морфологічному рівні, так і на синтаксичному. Саме тому ми розглянемо їх застосування в вищенаведеному прикладі. Перекладацьку трансформацію *додавання* було використано при створенні формального підмета *it* при передачі безособового речення МО на МП. Наприклад: як *вбачається з матеріалів справи...* – *...later it is seen out of the case file*. Також у цьому ж виразі *додавання* застосоване за допомогою слова *later*, що підкреслює послідовний зв'язок подій.

Стосовно трансформації *лексичної модуляції*, вона застосована у даному фрагменті зі словосполученням *земельна ділянка*, яке ми передали на мову перекладу за допомогою слова *land* повністю зберігаючи при цьому значення оригіналу.

Аналізуючи даний фрагмент, важливо також зазначити тип речення представлений у ТО. Більшість речень юридичних документів за своєю структурою складнопідрядні, оскільки фахівцю даної сфери потрібно передати основний зміст, умову, причину певної ситуації стисло та точно. Наведений приклад не є винятком та також характеризується використанням складнопідрядного речення. Підрядна частина демонструє підрядне означальне речення, тому що ця частина пояснює член головного речення, а саме додаток. Поєднання підрядної частини із головним реченням відбувається за допомогою сполучника *що*.

Головна частина демонструє односкладне речення, в якому граматична основа представлена лише присудком та яке поширене за допомогою додатків.

У реченні наявна характерна риса юридичного дискурсу, а саме використання повних структур для передачі логічного зв'язку. Цей зв'язок передає логічну сполучуваність із попередньо поданим матеріалом у ТО. Саме вираз *як вбачається з матеріалів справи – it is seen out of the case file* допомагає утворити логічну зв'язність даного фрагменту із попереднім.

Останній згаданий вираз також можна пов'язати із певними характерними рисами юридичного тексту, а саме використанням безособових речень та пасивної конструкції дієслова. Наприклад: *як вбачається – it is seen*.

Аналізуючи синтаксис даного речення, варто приділити увагу його мікрорівню, а саме рівню словосполучень. Серед використаних одиниць мікрорівня у реченні, ми можемо виділити наступні:

- двокомпонентні із поєднанням прикметника та іменника, наприклад: *речове право – the real right*, *земельна ділянка – land*, *державний акт – the state act*, а також поєднання двох іменників – *матеріали справи – the case file*;

- полікомпонентні, наприклад: *речове право на земельну ділянку – the real right to land*, *право постійного користування земельною ділянкою – the right of permanent use of land*.

(15) У зв'язку із тим, що Фермерським господарством «Чернишова Івана Гавриловича» здійснено за собою державну реєстрацію на нерухоме майно, яке включено до складу майнового паю, позивач, вказане свідчить про порушення його майнових прав, що, своєю чергу, надає правомочність суду для задоволення позову.

(15a) Due to the fact that Farm Household «Chernyshova Ivana Havrylovycha» had carried out the property right state registration to the real estate, which is included in the property share the co-owner of which is the plaintiff too. It indicates a violation of his property rights, which for its part, gives the court jurisdiction to meet the claim.

З огляду на граматичні перекладацькі трансформації, а саме трансформації які застосовуються на синтаксичному рівні, при перекладі ТО на МП ми застосували такі: **заміна членів речення, заміна типу речення, членування речення та додавання.**

Використовуючи трансформацію **заміни членів речення**, ми застосували найбільш поширений варіант, а саме заміну серед головних членів речення – додаток ТО переданий підметом у ТП. *Фермерським господарством «Чернишова Івана Гавриловича» здійснено... – Farm Household «Chernyshova Ivana Havrylovycha» had carried out....*

У вищезгаданому прикладі, при передачі ТО на МП ми також **замінили тип речення** у ТП. Так, як у ТО ми маємо два блоки головних частин у поєднанні з підрядними, то у ТП ми ці блоки розділили на два окремі складнопідрядні речення: *Фермерським господарством «Чернишова Івана Гавриловича» здійснено ..., вказане свідчить про... – Farm Household «Chernyshova Ivana Havrylovycha» had carried out... It indicates a ....* Також до цього ж прикладу ми застосували **зовнішнє членування речення**, оскільки в результаті у ТП не одне складне речення, а два, на відміну від ТО.

І останньою перекладацькою трансформацією, яку ми застосували при перекладі ТО, є **додавання**. Ця трансформація застосована при передачі виразу *у зв'язку із тим... – due to the fact*. Як бачимо **додавання** у цьому прикладі застосоване за допомогою слова *fact* у ТП.

За структурою дане речення можна охарактеризувати, як яскравий приклад складної синтаксичної конструкції, в якому є блок пов'язаний за допомогою безсполучникового типу зв'язку, а також кожна головна частина цього блоку пов'язана з іншими за допомогою підрядності. Виокремимо першу головну частину із належною їй підрядною: *Фермерським господарством «Чернишова Івана Гавриловича» здійснено за собою державну реєстрацію на нерухоме майно, яке включено до складу майнового паю, співвласником якого є, в тому числі, позивач... – Farm Household «Chernyshova Ivana Havrylovycha» had carried out the property right state registration to the real estate, which is included in the property share the co-owner of which is the plaintiff too... .* В даному випадку підрядна частина поєднується з головною за допомогою сполучника *яке – which* та представляє приклад підрядного означального. Та наступна головна частина із наявним зв'язком підрядності:

вказане свідчить про порушення його майнових прав, що, в свою чергу, надає правомочність суду для задоволення позову – *It indicates a violation of his property rights, which for its part, gives the court jurisdiction to meet the claim.* У цьому блоці головна та підрядна частини поєднані за допомогою сполучного слова *що*, яке у МП передано за допомогою сполучника *which*. У ТО ми говоримо саме про сполучне слово, а не сполучник, оскільки ми можемо його замінити іменником з головної частини речення *порушення*.

Вищенаведений приклад не став винятком у використанні одного головного члена речення, а саме присудка, який за допомогою безособовості передає особливість юридичного тексту, його логічність та послідовність.

Також передача логічного та послідовного зв'язку збережена за допомогою використання повної структури, а саме мовного засобу – у зв'язку *із* – *due to the fact*.

У наведеному прикладі ми також простежили характерну ознаку юридичних документів, а саме застосування пасивної конструкції дієслова: *...нерухоме майно, яке включено... – the real estate, which is included.*

Стосовно розгляду наданого прикладу на мікрорівні, тобто на рівні словосполучень, ми можемо виокремити за кількістю компонентів наступні:

- двокомпонентні з поєднанням прикметника та іменника: *Фермерське господарство – Farm Household, майновий пай – property share*; з поєднанням двох іменників: *правомочність суду – the court jurisdiction, задоволення позову – to meet the claim*;

- трикомпонентні з поєднання прикметника із двома іменниками: *порушення майнових прав – violation of his property rights*;

- полікомпонентні: *державна реєстрація на нерухоме майно – the property right state registration.*

(16) ФГ «Чернишова Івана Гавриловича» внесло кошти за «Chernyshova Ivana Havrylovycha» вказані будівлі майновому комітету, (16a) *Farm Household contributed funds for these buildings to*

який у подальшому розподілив їх між *the property committee*. The latter власниками майнових сертифікатів. distributed them later among the property certificates owners.

Розглянемо тип речення у ТО та ТП. В оригіналі судового рішення у нас представлений зразок звичайного складного речення із підрядним типом зв'язку, а саме підрядним означальним. А от у ТП ми бачимо певні зміни при передачі ТО, оскільки тут у нас була застосована **трансформація членування речень**, а також **заміна типу речення**. Розглянемо застосовані трансформації детальніше. **Членування речення**, а саме **зовнішнє членування** було здійснено за допомогою поділу складнопідрядного речення оригіналу на два простих речення у ТП. Оскільки у ТО, як ми вже згадали, у нас речення із підрядним типом зв'язку, звідси впливає наступна трансформація – **заміна типу речення**. Тобто підрядна частина ТО була змінена на повне просте речення у ТП.

Оскільки для юридичного тексту характерне переважне використання іменних складених присудків, то і у даному реченні ми можемо простежити дану ознаку як у ТО, так і у ТП: *внесло кошти – contributed funds*.

Розглядаючи синтаксис даного речення на рівні словосполучень, тобто на мікрорівні, за кількістю компонентів ми можемо виділити наступні використанні словосполучення:

- двокомпонентні із поєднанням прикметника та іменника: *Фермерське господарство – Farm Household, вказані будівлі – these buildings, майновий комітет – the property committee*;

- трикомпонентні із поєднанням прикметника з двома іменниками: *власники майнових сертифікатів – the property certificates owners*.

Для того, щоб подати у юридичному тексті необхідну інформацію чітко, лаконічно та структуровано, необхідно отримуватися певного синтаксичного порядку слів у реченні. Як ми бачимо з вищеподаного прикладу, уся інформація та факти подані конкретно та змістовно, зазначаючи об'єкта

виконання, саму дію та усі наступні наслідки. Оскільки перекладач не має права вносити зміни стосовно змісту речення, а може лише застосувати певні трансформації, щоб передати той самий текст повідомлення в ТП зі збереженими особливостями МП. Саме так ми застосували передачу ТО на МП з використанням певних перекладацьких трансформацій. Як ми уже згадали у даному фрагменті ми застосували такі трансформації, як: **членування речення, заміна типу речення**, а також **додавання**. Оскільки ми замінили підрядну частину речення ТО на просте речення у ТП, нам довелося сформулювати підмет на основі поданої інформації у головній частині речення. Таким чином, у ТП у нас з'явився підмет *the latter*, що відноситься до *майнового комітету*.

(17) Суд, заслухавши (17a) *The court established the*
 представника позивача *the following facts and content of the*
 представників відповідача, *dispute after hearing the plaintiff's*
 з'ясувавши обставини, на які *representative and the defendant's*
 учасники справи посилаються, як на *representatives, finding out the*
 підставу своїх вимог і заперечень, *circumstances to which the parties*
 безпосередньо дослідивши *ta refer, as the basis of their claims and*
 оцінивши докази у справі, якими вони *objections, directly examining and*
 обґрунтовуються, встановив *evaluating the evidence in the case, by*
 наступні фактичні обставини *ta which they are substantiated.*
 зміст спірних правовідносин.

Речення перекладене способом **калькування**, проте на синтаксичному рівні застосувати ще такі граматичні перекладацькі трансформації, як: **лексичну модуляцію** та **синтаксичну перестановку**.

При перекладі ТО на МП трансформація **лексичної модуляції** була застосована в більшості під час перекладу словосполучень, і за допомогою даної трансформації ми замінили компонент МО логічно-пов'язаним з ним

компонентом МП. Наприклад: *учасники справи – the parties, фактичні обставини – facts, зміст спірних правовідносин – the dispute.*

А от трансформація **синтаксичної перестановки** була застосована через особливість використання теми та реми у МО та МП. В ТО ми бачимо, що нова та найбільш важлива інформація, тобто рема, подана в кінці речення, що характерно для україномовних юридичних документів. Наприклад: *Суд ... встановив наступні фактичні обставини....* При перекладі речення здійснена перестановка реми у ТП на початок речення, тим самим відтворено особливості структури англomовної юридичної документації, а також особливості застосування реми та теми в англійській мові в цілому – *The court established the following facts ....*

Наведений приклад за своєю структурою представляє складне речення із використанням відокремленого дієприслівникового звороту, в якому застосовуються підрядні частини означення та з'ясування. Головна частина речення репрезентує приклад двоскладного речення, оскільки налічує як підмет, так і присудок.

Для дієприслівникового звороту в наведемо прикладі характерне використання однорідних членів речення. Наприклад, в ТО це простежується у словах *заслухавши..., з'ясувавши..., дослідивши та оцінивши...,* а у МП передано за допомогою таких конструкцій, як: *after hearing..., finding out..., examining and evaluating....*

Виконуючи аналіз даного фрагмента на мікрорівні, тобто аналізуючи його на рівні словосполучень, ми можемо виокремити за кількістю компонентів застосування таких словосполучень:

- двокомпонентні з поєднанням двох іменників: *представник позивача – the plaintiff's representative, представник відповідача – defendant's representatives, учасники справи – parties;* з поєднанням двох іменників за допомогою прийменника: *докази у справі – the evidence in the case;*
- трикомпонентні: *встановити фактичні обставини – to establish the facts, зміст спірних правовідносин – the content of the dispute;*

- полікомпонентні: *на підставі вимог і заперечень – the basis of the claims and objections.*

Задля збереження адекватності повідомлення та передачі особливостей МП було застосовано певні граматичні перекладацькі трансформації. Серед застосованих синтаксичних трансформацій ми можемо виокремити застосування таких: *заміни членів речення*, а саме заміна додатка підметом (30%), *зовнішнє членування речення* (30%), *додавання підмета* (20%) та *синтаксична перестановка* (20%).

Отже, законодавчий текст – це правовий текст, який характеризується змістовністю, точністю, лаконічністю, конкретністю та вимагає дотримання цих вимог і при перекладу, однак щоб адаптувати ТО до МП із урахуванням усіх особливостей доводиться застосовувати перекладацькі трансформації.

Дослідження виконано з урахуванням лексичних та граматичних (морфологічних та синтаксичних) особливостей юридичних текстів та способів їх передачі на МП.

Висновок до Розділу 2

Переклад судових рішень вимагає не лише лінгвістичної компетенції, а й глибоких знань у галузі права. Робота з прецедентними текстами, зокрема з рішеннями суду, передбачає володіння широким спектром юридичних термінів та концепцій. Перекладач має бути здатним точно передати зміст юридичних норм, судових рішень.

При перекладі юридичних текстів є труднощі такого характеру: в іноземних документах часто присутні одиниці французької, латинської та староанглійської лексики, юридичний перекладач має це враховувати. Судовим рішенням властива лексична надмірність і багатослівність. Доволі часто в юридичній мові використовуються займенникові прислівники (*hereinafter – надалі, whereas – у той час як, thereof – цього, hereto – до цього*), значна кількість заперечень і безособових конструкцій. При перекладі варто врахувати, що

текстам юридичного характеру властиве домінування однини над множиною, чоловічого роду над жіночим, теперішнього часу над майбутнім.

Існують також граматичні проблеми юридичного перекладу. Різні граматичні системи англійської та української мов призводять до того, що прямий переклад часто неможливий. Відмінності в порядку слів, системах часів, відмінках та інших граматичних категоріях вимагають від перекладача глибокого розуміння обох мов та вміння знаходити адекватні відповідники:

- українській мові немає артиклів, герундія, часових форм дієслова груп Continuous та Perfect, складних підметових та додаткових інфінітивних конструкцій, а в англійській мові – категорії роду іменників і прикметників, дієприслівників, тощо. «Певні відмінності існують у побудові речення: на відміну від української мови, де можуть відбуватись інверсії, група підмета нерідко може міститися після групи присудка, в англійській мові порядок головних членів речення більш фіксований, що може вимагати перебудови речення під час перекладу» [11];

- граматичні труднощі перекладу пов'язані з різним обсягом змісту подібних у двох мовах форм і конструкцій. Так, форма теперішнього часу дієслова-присудка в українській мові за своїм змістом відповідає англійським формам Present Indefinite, Present Continuous та частково Present Perfect, а форма родового відмінку українського іменника може відповідати за своїм граматичним значенням англійській прийменниково-іменниковій конструкції «of + N» або формі загального відмінку іменника в препозиції до іншого іменника;

- труднощі перекладу складають ті граматичні форми мови тексту оригіналу, що мають відмінні від відповідних граматичних форм мови перекладу функціональні характеристики. Наприклад, форми однини й множини іменника є в українській і в англійській мовах, однак форми деяких іменників можуть не збігатися;

- в англійській мові частіше використовуються пасивні конструкції аніж в українській, тож під час перекладу нерідко доводиться змінювати на

активні форми. Такі труднощі викликані розбіжностями у мовностилістичних нормах текстів мов оригіналу й перекладу;

- труднощі перекладу пов'язані з явищами омонімії. Коли тотожні за формою або конструкцією лексеми мають різне значення і функції у реченні;
- труднощі перекладу пов'язані з особливостями вираження членів речення у двох мовах, насамперед підмета і присудка. Наприклад, в англійській мові є так звані «формальний підмет» і «формальний додаток», які є неможливими у структурі українського речення.

Стосовно структур речення, то зазначимо таке: лише незначна частина англійських та українських висловлювань має ідентичну синтаксичну структуру та порядок компонентів і тільки в такому випадку англійські висловлювання можуть перекладатися відповідними українськими висловлюваннями без застосування граматичних трансформацій. Такий переклад називається «дослівним». Його слід відрізнити від граматично буквального перекладу, який є дослівним перекладом граматичної форми або синтаксичної конструкції, що порушує граматичні норми мови перекладу юридичних текстів.

Головною характерною ознакою лексичного наповнення тексту судового рішення є його насиченість різноманітними термінами. Зважаючи на певну словотвірну і морфологічну структуру терміна, його семантичні відмінності від лексики загального спрямування, відсутність перекладних відповідників (у випадку термінів-неологізмів), переклад судової термінології є складним завданням. Оскільки юридична термінологія часто має вузькоспеціалізоване значення і може відрізнитися в різних правових системах, перекладач повинен володіти глибокими знаннями як у галузі права, так і в галузі мовознавства.

Законодавчий текст – це правовий текст, який характеризується змістовністю, точністю, лаконічністю, конкретністю та вимагає дотримання цих вимог і при перекладу, однак щоб адаптувати ТО до МП із урахуванням усіх особливостей доводиться застосовувати перекладацькі трансформації.

Дослідження виконано з урахуванням лексичних та граматичних (морфологічних та синтаксичних) особливостей юридичних текстів та способів їх передачі на МП.

У ході написання роботи було перекладено україномовні судові рішення МП та здійснено аналіз наданого матеріалу на лексичному та граматичному рівнях.

За здійсненим аналізом ТО та ТП на лексичному рівні з'ясувалося, що переклад за допомогою *еквіваленту* складає 30% порівняно із застосуванням таких трансформацій, як: *калькування* – 35%, *лексична модуляція* – 28%, *адаптивне транскодування* – 7%.

Грамматичний рівень у дослідженні розглядається як на морфологічному, так і на синтаксичному рівнях. На морфологічному рівні розглянуто переважний тип зв'язку керування у словосполученнях, що використовується у юридичних текстах та становить 54% по відношенню до інших типів зв'язку. Серед згаданих словосполучень найбільше використовуються двокомпонентні із поєднанням: іменника з іменником – 50%, прикметника з іменником – 17%, дієслова та іменника – 17%, двох іменників за допомогою прийменника – 12% та дієслова з іменником за допомогою прийменника – 4%.

На граматичному рівні ми проаналізували та з'ясували, що саме використання іменників переважає в юридичних текстах. В ТО їх кількість по відношенню до інших частин мови становить – 41%, а в ТП – 35%

Оскільки структури МО та МП відрізняються, при перекладі застосовувалися синтаксичні трансформації, а саме: *заміна головних членів речення* – 30%, *зовнішнє членування речення* у поєднанні із *заміною типу речення* – 30%, *синтаксична перестановка* – 20% та *додавання підмета* – 20%.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження ми дійшли таких висновків:

1. Дискурс – це комунікативна подія, що об'єктивується через текст із залученням таких чинників: 1) особистість комунікантів (у сукупності психологічних, ментальних, соціокультурних, етноспецифічних та інших ознак); 2) зорієнтованість мовця на певного адресата і рівень його ерудиції; 3) екстралінгвальна складова – соціокультурний контекст / середовище, у якому відбувається спілкування. Важливими рисами дискурсу є антропоцентричність, контекстуальність (ситуативність), процесуальність (динамічність), континуальність, відкритість, амбівалентність.

2. Юридичний дискурс – це така модель (форма) використання мови в реальному часі, що відображає правовий тип соціальної активності особистості, детермінований історично й взаємозалежний з рівнем цивілізаційного й культурного розвитку соціуму. Риси і властивості юридичного дискурсу: інтеракційність, адресність, адресатність, інтенційність, аргументативність, термінологічність, прагматичність, інформативність, інтерпретованість. Юридичні документи поділяються на 4 типи: нормативні: встановлюють об'єктивні права та обов'язки; інтерпретаційні: документи, що роз'яснюють зміст юридичних норм; 3. ті, що фіксують юридичні факти: це паспорти та свідоцтва про народження, свідоцтва про відведення земельної ділянки під будівництво, документи про правочин тощо; такі, що містять рішення індивідуального характеру: у них відображено волю конкретної людини. Вони ж тягнуть за собою певні правові наслідки стосовно конкретної особи (осіб).

3. Судовий дискурс є різновидом і складовою юридичного дискурсу. Текст судового рішення – це твір інформативно-приписного характеру, який відображає суспільну дійсність, представлений у формі офіційного письмового документа, що яскраво вирізняється соціальною зумовленістю використання мовних засобів і наявністю складної структурної композиції.

Цей документ можна вважати одним із найважливіших у рамках судового дискурсу, адже він є кінцевим результатом роботи всіх учасників досудового і судового провадження. В умовах прецедентної системи права кожне рішення суду набуває нормативного значення і може бути використане як джерело права у подібних справах до попередньо розкритої.

4. У тексті судового рішення виділяють вступну, описову, мотивувальну і резолютивну частини, які чітко відокремлені одна від одної заголовками і характером подачі змісту: відповідно декларативним, стверджувальним, аргументативним, імперативним. Вступна частина охоплює основну інформацію, необхідну для орієнтування у базі матеріалів судових справ; назву судового органу; склад судової палати, ім'я заявника, номер заяви з датою реєстрації, дату і місце прийняття рішення тощо. Зауважимо, що титульна сторінка тексту містить не лише знакові, а і графічні символи (один вміщено зверху сторінки, інший – знизу), які вказують на адресата, тобто певний судовий орган, а також на установу, за підтримки якої цей орган працює. Описова частина тексту судового рішення містить два важливі розділи: «Процедура» (*Procedure*) та «Факти» (*The Facts*).

Мотивувальну частину представлено розділом «Право» (*The Law*), кількість секцій у якому залежить від кількості статей Конвенції, на порушення яких скаржиться заявник. Посилаючись на свідчення від обох сторін, відповідні прецеденти і знову ж таки нормативно-правові акти, Суд послідовно розтлумачує суперечливі моменти і в аргументованій формі встановлює факт порушення/непорушення певної статті Конституції, вирішує питання моральної та матеріальної компенсації.

Резолютивна частина тексту судового рішення – це стисле підбиття підсумків розгляду справи у формі висновків. Висновки подано у декларативній тональності, про що свідчить характер шаблонних висловів-постанов. Текстам судових рішень притаманна низка функціонально-стилістичних ознак, що забезпечують офіційність тону, точність, лаконічність,

логіку і зв'язність викладу інформації. Тексти характеризуються чіткою номінативністю, помітною і в перекладах.

Лексичні особливості правових документів: оскільки в іноземних документах часто присутні одиниці французької, латинської та староанглійської лексики, юридичний перекладач має це враховувати. Доволі часто в юридичній мові використовуються займенникові прислівники (*hereinafter* – *надалі*, *whereas* – *у той час як*, *thereof* – *цього*, *hereto* – *до цього*), значна кількість заперечень і безособових конструкцій. При перекладі варто врахувати, що текстам юридичного характеру властиве домінування однини над множиною, чоловічого роду над жіночим, теперішнього часу над майбутнім.

Граматичні проблеми юридичного перекладу. Різні граматичні системи англійської та української мов призводять до того, що прямий переклад часто неможливий. Відмінності в порядку слів, системах часів, відмінках та інших граматичних категоріях вимагають від перекладача глибокого розуміння обох мов та вміння знаходити адекватні відповідники:

- українській мові немає артиклів, герундія, часових форм дієслова груп Continuous та Perfect, складних підметових та додаткових інфінітивних конструкцій, а в англійській мові – категорії роду іменників і прикметників, дієприслівників, тощо. «Певні відмінності існують у побудові речення: на відміну від української мови, де можуть відбуватись інверсії, група підмета нерідко може міститися після групи присудка, в англійській мові порядок головних членів речення більш фіксований, що може вимагати перебудови речення під час перекладу»;
- граматичні труднощі перекладу пов'язані з різним обсягом змісту подібних у двох мовах форм і конструкцій. Так, форма теперішнього часу дієслова-присудка в українській мові за своїм змістом відповідає англійським формам Present Indefinite, Present Continuous та частково Present Perfect, а форма родового відмінку українського іменника може відповідати за своїм граматичним значенням

англійській прийменниково-іменниковій конструкції «of + N» або формі загального відмінку іменника в препозиції до іншого іменника;

- труднощі перекладу складають ті граматичні форми мови тексту оригіналу, що мають відмінні від відповідних граматичних форм мови перекладу функціональні характеристики. Наприклад, форми однини й множини іменника є в українській і в англійській мовах, однак форми деяких іменників можуть не збігатися;
- в англійській мові частіше використовуються пасивні конструкції аніж в українській, тож під час перекладу нерідко доводиться змінювати на активні форми. Такі труднощі викликані розбіжностями у мовностилістичних нормах текстів мов оригіналу й перекладу;
- труднощі перекладу пов'язані з явищами омонімії. Коли тотожні за формою або конструкцією лексеми мають різне значення і функції у реченні;
- труднощі перекладу пов'язані з особливостями вираження членів речення у двох мовах, насамперед підмета і присудка. Наприклад, в англійській мові є так звані «формальний підмет» і «формальний додаток», які є неможливими у структурі українського речення.

Стосовно структур речення, то зазначимо таке: лише незначна частина англійських та українських висловлювань має ідентичну синтаксичну структуру та порядок компонентів і тільки в такому випадку англійські висловлювання можуть перекладатися відповідними українськими висловлюваннями без застосування граматичних трансформацій. Такий переклад називається «дослівним». Його слід відрізнити від граматично буквального перекладу, який є дослівним перекладом граматичної форми або синтаксичної конструкції, що порушує граматичні норми мови перекладу юридичних текстів.

Для подолання описаних вище труднощів перекладачі варто застосовувати такі трансформації: переклад з використанням *еквіваленту* – 30%, за допомогою якого передано поняття МО конкретним відповідником у МП. Серед застосованих лексичних трансформацій є: *калькування* – 35%, застосування якої відбувалося в разі відсутності відповідника та за допомогою перекладу складових частин поняття; *модуляція* – 28%, використання якої простежується у заміні певного слова МО відповідною одиницею МП із виведеним логічним значенням; *адаптивне транскодування* – 7%, в якому передача мовної одиниці ТО здійснюється за допомогою відповідної звукової або графічної форми у МП.

Юридичні тексти на граматичному рівні, а саме морфологічному, аналізувалися на наявність різного роду трансформацій, а також проводилося дослідження стосовно певних аспектів теорії. Виконуючи цей аналіз було з'ясовано, що дійсно в юридичних текстах переважає використання іменників по відношенню до інших частин мови: в ТО їх кількість складає – 41%, а в ТП – 35%. Переважний тип зв'язку у словосполученнях, що використовується у юридичних текстах – керування. Його відношення до інших типів зв'язку становить 54%. Серед компонентів словосполучень найбільше використовуються поєднання: іменника з іменником – 50%, прикметника з іменником – 17%, дієслова та іменника – 17%, двох іменників за допомогою прийменника – 12% та дієслова з іменником за допомогою прийменника – 4%.

Найпоширеніша трансформація, яка застосовувалась на морфологічному рівні – *заміна частин мови*, а саме заміна додатку ВТ на підмет у ТП. За допомогою цієї трансформації вдалося передати необхідне повідомлення та особливості МП.

При аналізі тексту на синтаксичному рівні встановлено використання словосполучень з різною кількістю компонентів: *двокомпонентних*, *трикомпонентних* та *полікомпонентних*. Останні використовуються рідше, проте також спостерігаються у прикладах.

Оскільки структури МО та МП відрізняються, при перекладі застосовувалися певні синтаксичні трансформації для адаптації особливостей МП, а саме: *заміна головних членів речення* – 30%, *зовнішнє членування речення* у поєднанні із *заміною типу речення* – 30%, *синтаксична перестановка* – 20% та *додавання підмета* – 20%.

Таким чином, розв'язавши ряд завдань ми дійшли висновку про необхідність ґрунтовнішого дослідження юридичного дискурсу, оскільки чіткої та однозначної дефініції цього поняття ще не існує. Важливо продовжувати дослідження юридичної термінології, у зв'язку із постійним розвитком мови права та мови в цілому, а також через застосування певних термінів як загальноживаної лексики, що спричиняє проблеми із тлумаченням необхідної термінології. Завдання перекладача при роботі із юридичною документацією враховувати усі аспекти та особливості ТО, щоб чітко, лаконічно, змістовно та логічно передати його на МП.

Діяльність сучасного перекладача складно уявити без спеціальних програм, які дозволяють суттєво прискорити роботу. Існує безліч інструментів Computer Assisted Translation (CAT): Trados, SmartCAT, MemoQ, Déjà Vu, MultiTerm, XTM. Деякі з них здійснюють автоматизований, не машинний переклад, який потребує допрацювання фахівця. Інші мають безліч можливостей і тонких налаштувань і застосовуються не лише для великих проектів, а й для нетривіальних завдань.

Необхідність поглибленого дослідження такого складного соціального феномену, як право, сьогодні змушує правознавців все активніше звертатися до розроблення питань тлумачення у сфері правових понять, з'ясування змісту норм права, вдосконалення юридичної термінології. Методологічне розроблення питань юридичної герменевтики дозволяє інтегрувати різні способи дослідження тлумачення норм права як реального феномену теоретичного мислення і систематизувати знання про нього.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балинська О.М. Семіотика права: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2013. 416 с.
2. Бацевич Ф.С. Нариси з комунікативної лінгвістики. Львів : Вид. центр ЛНУ ім І. Франка, 2003. 281 с.
3. Баштан М.А., Сухова А.В. Особливості перекладу правових документів: [legal doc trans.pdf](#)
4. Бехта І.А. Дискурс наратора в англomовній художній прозі. Київ : Грамота, 2004. 304 с.;
5. Білозерська Л.П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навчальний посібник для студентів філологічного напрямку підготовки. Вінниця; Нова Книга, 2010. 232 с.
6. Бойко Ю.П. Долинський Є.В. Особливості перекладу англійської юридичної термінології в офіційно-діловому мовленні. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства* : науковий журнал. Хмельницький, 2021 Вип. 21., Т.2. С. 5–10.
7. Бойко Ю.П. Семантична деривація в онтогенезі англійської політичної термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2024 № 68. С. 16–20.
8. Бойко Ю.П. Терміни в науково-технічному тексті: дефінітність та переклад. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства* : науковий журнал. Хмельницький, 2024. Вип. 30., С.5-14 .
9. Бурбело В.Б. Художній дискурс в історії французької мови та культури ІХ-ХVІІІ ст.: автореф. дис.... док. філол. наук: 10.02.05. Київ, 1999. 32 с.
10. Гнезділова Я.В. Емоційність та емотивність сучасного англomовного дискурсу: структурний, семантичний і прагматичний аспекти: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2007. 291 с.

11. Голопич І.М. Граматичні труднощі перекладу юридичних текстів. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. Харків, 2019. С. 219-221
12. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Видавничий дім «KM Academia», 2000. 218 с
13. Зозуля С.М. Особливості функціонування документознавчої терміносистеми. *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–18 травня 2006 р.). Київ, 2006. С. 6–7.
14. Зозуля С.М. Сучасна архівна термінологія в Україні: дис. ... канд. іст. наук: 27.00.02. Київ, 2012. 190 с. 362.
15. Іващенко В.Л. Основні напрями досліджень у термінознавстві кінця XX – початку XXI століть. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. 2014. № 791. С. 22–26.
16. Іщенко Н., Гончарова В. Юридичний переклад як складова юридичного дискурсу. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 43. Т. 2. С. 168–172.
17. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово- стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
18. Квітко І.С. Термін у науковому документі. Львів : Вища школа, 1976. 125 с.
19. Кисельова Л. Визначення європейських стандартів у сфері архівної справи та діловодства. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2012. Вип. 4. С. 142–150.
20. Кияк Т. Р, Науменко А. М, Огуй О. Д. Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця : Нова книга, 2006. 592 с.

21. Кияк Т.Р. Лінгвістичні аспекти термінознавства. Київ : УМК ВО, 1989. 104 с.
22. Кияк Т.Р. Прагматичні аспекти стандартизації української термінології. *Мовознавство*. 1993. № 1. С. 35–38.
23. Кіцун В.П. Організація діловодства і архівної справи у Міністерстві геології УРСР. *Архіви України*. 1986. № 1. С. 22–24.
24. Клименко І.М., Зоренко І.С. Юридичний текст в аспекті перекладу. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2016. Вип. 14. С. 81–90.
25. Климова К. Термінологічна експансія: історія і ставка (впровадження зарубіжних термінів у системи наукових дисциплін документальнокомунікаційного циклу). *Державне управління і право* : зб. наук. пр. : у 2 ч. Київ, 2006. Вип. 1, ч. 2. С. 8–17
26. Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: Навчальний посібник. 2001. 290 с.
27. Коваленко С.С., Денисюк Н.Н. Проблеми стандартизації української технічної термінології. *Вісн. АН УРСР*. 1991. № 5. С. 97–99.
28. Коваль А.П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту. Київ : Вид-во КДУ, 1970. 308 с.
29. Ковтанюк Ю.С. Електронний документ як об'єкт дослідження електронного документознавства. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань* : зб. наук. пр. Київ, 2011. Вип. 5. С. 237–243.
30. Колеснікова І.Р. Основні тенденції розвитку сучасної фахової комунікації. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань* : зб. наук. пр. Київ, 2011. Вип. 5. С.248-253
31. Корольов І.Р. Поняття дискурсу у сучасному мовознавстві: визначення, структура, типологія. *Studia Linguistica. Вип. 6*. 2012 . С. 285-302.
32. Корольов І.Р. Типологія дискурсу в сучасній лінгвістиці. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур*. 2011. Вип. 15. С. 109–119.

33. Косцова І.П. Герменевтичний метод тлумачення норм права: історична та юридична дивергенція [kostsova_герменевтика.pdf](#)
34. Матвеева С.А. Юридичний дискурс як семіотична конструкція професійного комунікативного простору. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 14. Том 1. С. 291–104.
35. Морозова О.І. До проблеми виділення одиниць дискурсу: дискурсема неправди. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен*. Харків: Константа, 2005. С. 65–104.
36. Одінцева О.О., Кармазіна К.Ю. Національно-культурні аспекти перекладу юридичного тексту. *Збірник наукових праць «Нова філологія» № 89 (2023)*.
37. Онищук І.І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах: монографія. Івано-Франківськ: Лабораторія академічних досліджень правового регулювання та юридичної техніки, 2014. 228 с.
38. Осипенко З.М. Різновиди термінів і їх семантичні особливості. *Мовознавство*. 1974. № 2. С. 65–69.
39. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
40. Родзевич Н.С. Питання теорії мови в зарубіжному мовознавстві. Київ : Наук. думка, 1976. 256 с.
41. Сухина О. Лобода Ю. Специфіка перекладу судових рішень Європейського суду з прав людини. «Південний архів». Зб.наук.праць. філологічні науки. Миколаїв, 2023. С. 116- 120
42. Тур О.М. Документознавча термінологія: проблеми уніфікації та стандартизації : монографія. Кременчук : ПП Щербатих, 2018. 301 с.
43. Фурт Д.В., Дмитрук Л.А. Термінологія навчальний посібник [Текст] / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін; Д. В. Фурт, Л. А. Дмитрук. Кривий Ріг : [ДонНУЕТ], 2020. 172 с.

44. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації. *Першоджерела комунікативної філософії*. Київ :Либідь, 1996. С. 84–90.
45. Халіновська Л.А. Основні вимоги до терміна: прагнення до ідеалу чи реальне функціонування? *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань* : зб. наук. пр. Київ, 2011. Вип. 5. С. 39–43.
46. Харченко С., Литвинська С. Мовні особливості термінологічних стандартів. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань* : зб. наук. пр. Київ, 2011. Вип. 5. С. 44–49.
47. Ходаковська О.О. Стратегії перекладу англomовного юридичного дискурсу. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Вип. 13. Т. 3. С. 61–65.
48. Черноватий Л.М., Карабан В.І, Омелянчук О.О. Переклад англomовної технічної літератури. Електричне та електронне побутове устаткування. Офісне устаткування. Комунікаційне устаткування. Виробництво та обробка металу / За редакцією Л.М. Черноватого і В.І. Карабана. Навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга 2006. 296 с
49. Шевченко І.С. Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен*. Харків: Константа, 2005. С. 105–117.
50. Шумило І., Сніца Т. Особливості перекладу юридичних текстів. *Філологічний дискурс*. 2016. Вип. 4. С. 266–272.
51. Шутак І.Д. Юридична техніка : навч. посіб. для вищих навч. закладів. Івано-Франківськ, 2013. 496 с.
52. Anesa P. Jury trials and the popularization of legal language: A discourse analytical approach. Bern : Peter Lang. 2012
53. Dijk T.A., van. *Studies in the Pragmatics of Discourse*. The Hague, 1981. 331p.
54. Dijk T.A., van. *Text and Context: Explorations in the Semantics and Pragmatics of Discourse*. London; New York, 1977. 375 p.

55. Ghazi O.E., Bnini C. Major Translation Methods Used in Legal Documents: Translation of a Marriage Contract from Arabic into English. AWEJ for Translation & Literary Studies. 2019. Vol. 3. № 2. P. 122–138.

56. Herzberg R. D. Die ratio legis als Schlüssel zum Gesetzesverständnis? JuS. 2005. S. 1–4.

57. Hutton Ch. Language, Meaning and the Law. Edinburgh University Press, 2009. 244 p.

58. Mazyr M. Terminologia. Warszawa : Wyd-wo nauk. techn, 1961. 252 s

59. Rishennia u spravi «Saunders proty Spoluchenohto Korolivstva» vid 17 hrudnia 1996 roku (Zaiava № 43/1994/490/572) [Decision on business of "Saunders against the United Kingdom" of December 17, 1996 (statement No 43/1994/490/572)]. Retrieved from: <http://www.eurocourt.in.ua/article.asp?aIdx=408>

ПЕРЕЛІК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

60. Білодід І.К. (ред.). Словник української мови: в 11 тт. Т. 6. Київ: Наукова думка, 1975. 832 с.

61. Карабан В.І. Англійсько-український юридичний словник: Понад 75 тис слів та словосполучень юрид. підмови та близько 160 тис укр. перекладних відповідників. Вінниця : Нова книга, 2004. 1088 с.

62. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 716 с.

63. Шинкарук В.І. (ред.). Філософський енциклопедичний словник. Київ : Абрис, 2002. 742 с

64. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org>.

65. Collins English Dictionary. URL: <https://www.dictionary.com>.

66. Danesi M. Encyclopedic Dictionary of Semiotics, Media, and Communications. University of Toronto Press, 2000. 266 p.

67. Merriam-Webster.com Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com>.

68. New Webster's Dictionary of the English Language. Surjeet Publications, 1988. 1824 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

69. Рішення у справі «Бочан проти України (№ 2)» від 5.02.2015. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/974_a43/page (дата звернення: 22.01.2019).

70. Рішення у справі «Броуган та інші проти Сполученого Королівства» від 29.11.1988. URL: http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=430#_edn1 (дата звернення: 22.01.2019). 4. Рішення у справі «Садов'як проти України» від 17.05.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c59 (дата звернення: 22.01.2019).

71. Рішення у справі «Саундерс проти Сполученого Королівства» від 17 грудня 1996 року (Заява № 43/1994/490/572). URL: <http://www.eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=408> (дата звернення: 22.01.2019).

72. Judgment of the ECHR in case of Saunders v. The United Kingdom of 17 December 1996. Retrieved from: <http://www.refworld.org/cases,ECHR,3ae6b68010.html>.

73. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://kmp.ua/uk/documents/the-resolution-of-the-supreme-court-as-of-november-10-2020/>

74. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99198496>

75. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-19#Text>

ДОДАТОК

Додаток А

УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ СЛОВНИК

1. Апеляційна інстанція n. – appellate instance
2. Апеляційний розгляд n. – appeal review
3. Апеляційна скарга n. – appeal complaint
4. Апеляційний суд n. – appellate court
5. Бізнес-центр n. – business center
6. Будівельні матеріали n. – construction materials
7. Будинковолодіння n. – homestead
8. Будівництво n. – construction
9. Вантажник n. – loader
10. Відмова n. – refusal
11. Відповідач n. – defendant
12. Виручка n. – revenue
13. Власність n. – ownership
14. Достовірність n. – authenticity
15. Закриття апеляційного провадження n. – closure of the appeal proceedings
16. Залежність n. – dependence
17. Законна сила n. – legal force
18. Критична оцінка n. – critical assessment
19. Кошти n. – funds
20. Мачуха n. – stepmother
21. Матеріали справи n. – case materials
22. Місце проживання n. – place of residence
23. Місце реєстрації n. – place of registration
24. Позивач n. – claimant
25. Позов n. – claim
26. Покази свідків n. – witness testimonies
27. Підтвердження n. – confirmation
28. Підземна автостоянка n. – underground parking
29. Пей n. – share (in land, property, etc.)
30. Постанова суду n. – court ruling
31. Продавець n. – seller
32. Прораб n. – foreman
33. Протиріччя n. – contradiction
34. Рідний брат n. – biological brother
35. Робота n. – work
36. Ринок n. – market
37. Рішення суду n. – court decision
38. Реалізація продукції n. – product sales
39. Роль n. – role
40. Свідок n. – witness
41. Спільне ведення господарства n. – joint management of the household

42. Спільне господарство n. – joint household
43. Спільне проживання n. – cohabitation
44. Стосунки n. – relations
45. Стягнення n. – collection
46. Судовий збір n. – court fee
47. Територія n. – area
48. Текст рішення n. – full text of the decision
49. Акт виконання n. – act of performance
50. Акт прийому-передачі n. – acceptance certificate
51. Акти державної реєстрації n. – acts of state registration
52. Банківський рахунок n. – bank account
53. Банкрутство n. – bankruptcy
54. Боротьба з корупцією n. – anti-corruption efforts
55. Виконання рішення n. – execution of a decision
56. Виплата компенсації n. – compensation payment
57. Виконавчий лист n. – writ of execution
58. Вищий адміністративний суд n. – Supreme Administrative Court
59. Вищий спеціалізований суд n. – High Specialized Court
60. Власність n. – ownership
61. Гарантія n. – guarantee
62. Генеральний прокурор n. – Attorney General
63. Господарський суд n. – commercial court
64. Декларація n. – declaration
65. Декрет n. – decree
66. Делегування n. – delegation
67. Дозвіл n. – permit
68. Документи юридичного характеру n. – legal documents
69. Довірена особа n. – trusted person
70. Доказування n. – proving
71. Документ, що підтверджує право власності n. – title document
72. Довіреність на представництво в суді n. – power of attorney for court representation
73. Дискредитація n. – discrediting
74. Дисциплінарна відповідальність n. – disciplinary responsibility
75. Документальне свідчення n. – documentary evidence
76. Довгостроковий контракт n. – long-term contract
77. Ідентифікаційний код n. – identification code
78. Імпічмент n. – impeachment
79. Інвестиції n. – investments
80. Інститут адвокатури n. – Institute of Advocacy
81. Інтернаціоналізація n. – internationalization
82. Інтерполяція n. – interpolation
83. Інтервенція n. – intervention
84. Іпотека n. – mortgage
85. Існуючі угоди n. – existing agreements
86. Касаційне провадження n. – cassation proceedings
87. Касовий чек n. – cash receipt
88. Квитанція n. – receipt
89. Клієнт n. – client
90. Комісія n. – commission

91. Компенсація п. – compensation
92. Компетенція суду п. – court jurisdiction
93. Контроль за виконанням п. – control over execution
94. Контракт п. – contract
95. Кредити п. – loans
96. Кримінальна відповідальність п. – criminal liability
97. Кримінальний кодекс п. – Criminal Code
98. Ліцензія п. – license
99. Ліквідація п. – liquidation
100. Мандат п. – mandate
101. Міжнародний суд п. – International Court
102. Міжнародне право п. – international law
103. Місце проживання п. – place of residence
104. Мірою відповідальності п. – measure of liability
105. Набуття права п. – acquisition of rights
106. Наслідки порушення п. – consequences of violation
107. Невиконання зобов'язань п. – non-fulfillment of obligations
108. Нормативно-правовий акт п. – regulatory act

